

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav Dálného východu

Bakalářská práce

Martina Formanová

Pronásledování křesťanů v Japonsku v letech 1614-1873

Persecution of Christianity in Japan between 1614 and 1873

Praha 2018

Vedoucí práce: Mgr. David Labus, Ph.D.

Poděkování

Děkuji Mgr. Davidu Labusovi, Ph.D. za odborné vedení práce a za poskytnutí cenných rad a materiálů.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 15. dubna 2018

.....
Martina Formanová

Abstrakt

Cílem práce je analyzovat podstatu pronásledování křesťanů v Japonsku mezi léty 1614-1873 a rozebrat praktiky vyznávání a skrývání víry skrytými křesťany během tohoto období. Práce se v první části zaměřuje na objasnění důvodů, které vedly k protikřesťanskému postoji, na metody používané pronásledovateli, na psychologickou stránku pronásledování a na následky perzekuce. Zabývá se také významnými událostmi spojenými s pronásledováním křesťanů a jejich významem pro křesťanskou společnost dané doby. Druhá část je věnována skrytým křesťanům. Ilustruje jejich metody skrývání a vyznávání víry a analyzuje rozdíly mezi jejich praktikami a církevním dogmatem. Zaoobírá se také jejich objevením a osudem po příchodu západních misionářů do země.

Abstract

The aim of this bachelor thesis is to analyze the nature of persecution of Christians in Japan between 1614 and 1873 and to examine the practices of professing and hiding faith by the Hidden Christians of this era. The first part of this thesis is focused on explaining the reasons that lead to the anti-Christian attitude, on methods used by the persecutors and on psychological nature and the consequences of the persecution. It also addresses the important events connected to the persecution of Christians and their meaning to the Christian community of that era. The second part is dedicated to the Hidden Christians. It illustrates their methods of professing and hiding their faith and analyzes the differences between their practices and the Christian dogma. It also deals with their discovery and fate after the arrival of Western missionaries to Japan.

Klíčová slova

Japonsko, křesťanství, pronásledování, mučení, skrytí křesťané, misionáři, období Tokugawa, období Meidži

Keywords

Japan, Christianity, persecution, torture, Hidden Christians, missionaries, Edo period, Meiji period

Transkripční poznámka

Veškerá japonská jména a názvy jsou uváděny v českém přepisu. Japonská osobní jména jsou uváděna v japonském pořadí, příjmení je tedy na prvním místě a křestní jméno na druhém. Ostatní jména a názvy byly ponechány v podobě typické pro daný jazyk. Výjimku tvoří *Seznam použité literatury* a odkazy na citace, v nichž jsou jména a názvy ponechány v podobě shodné s originálními tituly a v nichž je osobní jméno autora, nacházející se na druhém místě, odděleno od příjmení čárkou. Veškeré uvedené citace z angličtiny jsou vlastními překlady.

Seznam zkratk

ČEP – Český ekumenický překlad

MEP – Société des Missions- trang res de Paris (Společenství zahraničních misií v Pa i i)

OSN – Organizace spojených n rod 

UNESCO – United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Organizace OSN pro vzdělání, vědu a kulturu)

USA – United States of America (Spojen  státy americk )

Obsah

1	Úvod	8
2	Pronásledování.....	11
2.1	Perzekuce jako pojem	11
2.2	Pronásledování vyznavačů křesťanské víry	11
2.2.1	Důvody protikřesťanského postoje	12
2.2.2	Metody pronásledování	15
2.2.3	Psychologie pronásledování a mučení	20
2.2.4	Následky perzekuce.....	22
2.3	Významné události spojené s pronásledováním křesťanů v Japonsku	24
2.3.1	26 mučedníků v Nagasaki.....	24
2.3.2	Povstání v Šimabaře	26
3	Kakure kirišitan.....	30
3.1	Pojem kakure kirišitan.....	30
3.2	Metody používané ke skrývání víry.....	30
3.3	Rozdíly mezi praktikami kakure kirišitan a církevním dogmatem.....	34
3.4	Objevení kakure kirišitan.....	42
3.4.1	Setkání Petitjeana a skrytých křesťanů z Urakami	43
3.4.2	Iwakurova mise a její vliv na problém skrytých křesťanů	44
3.5	Osud kakure kirišitan po povolení křesťanství	45
4	Závěr.....	49
5	Seznam použité literatury	52

1 Úvod

Křesťanství poprvé do Japonska přinesl roku 1549 jezuitský misionář František Xaverský a jeho společníci, Cosme de Torres, Juan Fernández a jejich japonský tlumočnický Jadžiró¹ (Harrington 1993: 5-6). I přes počáteční nezdary a kulturní a jazykové bariéry se křesťanství poměrně dařilo a brzy počty konvertitů přesahovaly sto tisíc – v roce 1582 se v celém Japonsku nacházelo 150.000 konvertitů a o necelých 20 let později, v roce 1600, byl již tento počet dvojnásobný (Anesaki 1930: 12). Tohoto vysokého čísla jezuitští misionáři dosáhli především díky podpoře místních vládců *daimjó*, kteří měli zájem o obchod s Portugalci, již často misionáře do nových oblastí následovali, svému přístupu šíření víry „odshora dolů“ a také hromadným konverzím, ve kterých spolu s vládcem daného území pokřtili i jeho poddané. Tyto hromadné konverze sice přinášely velká množství nových věřících, jež misionáři pro svou činnost a další šíření víry potřebovali, ale kvůli nedostatku zaučení a úspěchanosti konverze bylo chápání nové víry u těchto skupin jen značně povrchní, což se později ukázalo být jedním z problémů při snaze uchovat křesťanskou víru v období perzekuce.

První významnější překážkou křesťanství se stal edikt o vykázání křesťanů vydaný 24. července 1587 Tojotomim Hidejošim, požadujícím, aby misionáři do dvaceti dnů opustili zemi (Dougill 2015: 59). Hidejoši si ale dodržení tohoto ediktu nevyntul a mnoho misionářů proto v zemi zůstalo.

O pár let později, 5. února 1597 (Lee 2010: 120), Hidejoši opět vystoupil proti křesťanství, tentokrát nařízením první hromadné popravy věřících, považovanou za začátek pronásledování křesťanů. Důvodem k tomuto příkazu mělo být zjištění od kapitána španělské lodi *San Felipe*, že misionáři² jsou do cizích zemí vysíláni jako předvoj kolonizace a že až dojde na samotnou fázi kolonizace země španělským králem, povstanou křesťané v jeho prospěch (Lee 2010: 107).

S nástupem Tokugawy Iejasua a jeho potomků k moci a příchodu protestantských řádů do země se situace ještě více zhoršila a 27. ledna 1614 Iejasu vydal druhý protikřesťanský edikt, ve kterém byli misionáři obviňováni ze snahy kolonizovat Japonsko, z ničení domácích náboženských praktik a z rozvracení japonských zvyků (Laures 1954: 160). Misionářům bylo

---

¹ Jadžiró (známý též jako Andžiró nebo Paolo) roku 1544 uprchl na portugalské lodi z rodné Sacumy poté, co byl obviněn z vraždy, a ukryl se v Melace, kde potkal jezuitského misionáře Františka Xaverského a odjel s ním zpět do Japonska jako překladatel.

² V této době v Japonsku již kromě katolických jezuitů podporovaných Portugalskem působil i řád františkánů podporovaný Španělskem. Králem obou zemí byl v té době král Filip II.

přikázáno okamžitě opustit zemi a japonským konvertitům nařízeno vzdát se víry. V následujících letech byly bořeny kostely a jezuitské budovy a křesťané byli zabíjeni jako odstrašující případ pro ty, kteří ediktu odmítali uposlechnout (Dougill 2015: 93-94). Křesťanští misionáři i konvertité tak byli nuceni se začít skrývat a svou víru vyznávat jen tajně.

Za vlády Hidetadova syna Iemicua došlo k systematizaci pronásledování, zavedení nových praktik a přechodu od masového zabíjení křesťanů k jejich mučení s cílem apostaze. Pronásledovatelé si totiž všimli, že zabití křesťané se pro své druhy stávají mučedníky a že mučednictví naopak podporuje jejich zápal pro tuto víru. Ve třicátých letech 17. století Iemicu vydal několik ediktů ohledně perzekuce, z nichž poslední z nich, vydaný roku 1639, zakazoval portugalským lodím přistávat u japonských břehů a Japoncům v zahraničí zabraňoval vstup zpět do země. Japonsko se uzavřelo okolnímu světu a stalo se tak uzavřenou zemí (鎖国, *sakoku*).

Toto téma jsem si vybrala pro jeho aktuálnost. Japonská vláda minulý rok v lednu oznámila, že má zájem o zařazení několika vzdálených ostrovů a míst spojených s pronásledováním křesťanů na seznam světového kulturního dědictví UNESCO. Jedná se například o katolický kostel Óura, který je národní památkou a nejstarším dochovaným kostelem v zemi a ve kterém se francouzští misionáři poprvé setkali se skrytými křesťany. UNESCO má rozhodnutí o tom, zda památky na seznam světového dědictví UNESCO zařadí, vydat letos v létě.

Cílem této práce je zodpovědět následující otázky: Jak byli křesťané v Japonsku mezi léty 1614–1873 pronásledováni? Co k tomuto pronásledování vedlo? Kdo jsou takzvaní skrytí křesťané a jak svou víru skrývali? Jaké jsou rozdíly mezi jejich vírou a mezi církevním dogmatem?

Práce je rozdělena do dvou hlavních částí, které jsou pro přehlednost rozděleny do několika menších kapitol. První část práce se zabývá pronásledováním křesťanů. Nejprve je v první kapitole (kap. 2.1) definováno pronásledování jako pojem. V kapitole 2.2 jsou rozebírány důvody, metody, psychologická stránka a následky pronásledování. Každému úseku je věnována jedna podkapitola (2.2.1–2.2.4). Poslední kapitola první části (kap. 2.3) se zabývá významnými událostmi spojenými s pronásledováním křesťanů v Japonsku a jejich významem pro tehdejší křesťanskou společnost.

Druhá část práce je věnována takzvaným skrytým křesťanům. Po první kapitole (kap. 3.1), která definuje termín kakure kirišitan, následuje rozbor metod používaných skrytými křesťany ke skrývání víry. Kapitola 3.3 navazuje na předchozí kapitolu a analyzuje rozdíly mezi praktikami vyznávání víry skrytými křesťany a církevním dogmatem. Předposlední kapitola, rozdělená na dvě části (3.4.1–3.4.2), popisuje objevení skrytých křesťanů západními misionáři a vliv Iwakurovy mise na problematiku skrytých křesťanů. Poslední kapitola této části (kap. 3.5) je věnována osudu kakure kirišitan po neoficiálním povolení křesťanství v Japonsku a jejich důvodům pro nepřipojení se ke katolické církvi.

Při psaní této práce jsem čerpala z různých monografií, odborných publikací a internetových článků. Při psaní první části byla hlavní díla *The Christian Century in Japan: 1549–1650* od Charlese R. Boxera a *The Catholic Church in Japan: A Short History* od Johanna Lauresa, která detailně zpracovávají působení katolických misionářů v Japonsku. Velmi přínosné byly také publikace od Anesakiho Masaharu *Psychological Observations on The Persecution of The Catholics in Japan in Seventeenth Century* a Šibaty Čizuo *The Concept of Life and Death in Christian Martyrdom in Japan*, která pojednávají o psychologickém aspektu mučení a pronásledování.

Pro sepsání druhé části se stala klíčová díla Ann M. Harrington a Stephena Turnbulla, jejichž díla *Japan's Hidden Christians* a *The Kakure Kirishitan of Japan: A Study of Their Development, Beliefs and Rituals to the Present Day* obsahují poznatky a zápisky z pozorování skupin skrytých křesťanů. Cenným byl také anglický překlad posvátného textu skrytých křesťanů *The Beginning of Heaven and Earth: The Sacred Book of Japan's Hidden Christians* od Christala Whelana, díky němuž můžeme nahlédnout do života a víry skrytých křesťanů.

2 Pronásledování

2.1 Perzekuce jako pojem

Předtím, než se práce bude zabývat pronásledováním křesťanů v Japonsku, je nutné si ujasnit, co přesně pojem perzekuce znamená.

Oxfordský slovník perzekuci definuje následovně:

„nepřátelské a špatné zacházení, především kvůli rase nebo politické či náboženské víře; útlak; popř. jako vytrvalé obtěžování“ (cit. OxfordDictionaries.com)

Pro srovnání se podívejme na definici, kterou poskytuje Cambridžský slovník:

„dlouhodobé nespravedlivé či kruté zacházení kvůli rase, náboženství nebo politickým názorům“ (cit. Dictionary.Cambridge.org)

Ze srovnání obou definic tedy vyplývá, že se jedná o systematické a dlouhodobé špatné zacházení s jedincem či skupinou prováděné jiným jedincem či skupinou na základě rasové, náboženské či politické nesnášenlivosti. Tyto tři důvody pro pronásledování se také mohou překrývat. V této bakalářské práci se například jedná o náboženskou perzekuci z náboženských a politických důvodů. Součástí perzekuce je často působení utrpení, nátlaku, obtěžování, izolace, strachu, bolesti či uvěznění, kterými pronásledovatelé pronásledované osoby obtěžují.

2.2 Pronásledování vyznavačů křesťanské víry

Od příjezdu prvních misionářů 15. srpna 1549 až do roku 1587 křesťanství v Japonsku prosperovalo a šířilo se bez výraznějších překážek (Dougill 2015: 14). V tomto poměrně nerušeném období se misionářům podařilo na svou víru obrátit přes 162.000 Japonců (Anesaki 1930: 13). Zlom nastal 24. července 1587, když Tojotomi Hidejoši, který se do té doby křesťanství zdál být nakloněn, náhle vydal první protikřesťanský edikt, v němž misionáře obvinil ze ctižádostivých plánů a požadoval jejich odjezd ze země do 20 dnů (Elisonas 2008: 360). Byl to ale až Tokugawa Iejasu a jeho druhý protikřesťanský edikt, vydaný 27. ledna 1614 (Laures 1954: 160), který odstartoval období organizovaného pronásledování křesťanů.

2.2.1 Důvody protikřesťanského postoje

K obratu proti křesťanství měli oba muži i jejich následovníci několik důvodů a byla to nejspíše jejich kombinace, která vedla ke krokům proti tomuto náboženství a jeho misionářům. V této kapitole budou jednotlivé důvody rozebrány, počínaje nepřímými a náboženskými důvody až po důvody politického rázu.

Za první problém, kterému křesťanství v Japonsku čelilo a kvůli kterému se neuchytilo tak dobře jako jiná náboženství a myšlenkové proudy, se dá považovat fakt, že do Japonska dorazilo výrazně později než ostatní učení, a to až v 16. století. Oproti tomu buddhismus byl do Japonska přinesen již v 6. století a taoismus na přelomu 7. a 8. století (Earhart 1998: 30-31). Křesťanství se proto muselo snažit uchytit vedle již zakořeněných představ a systému, což jeho situaci ztěžovalo.

S prvním problémem je spojen i problém druhý, a to skutečnost, že křesťanství si v Japonsku zachovalo charakter nezávislého cizího náboženství a odmítalo se začlenit do jednotného proudu japonských tradic. Jak známo, Japonci různé novinky, které přijímají ze zahraničí, často poupravují a přizpůsobují svým potřebám a stylu života. Křesťanství však navzdory snahám Alessandra Valignana o přizpůsobení křesťanství pro japonské prostředí tímto procesem neprošlo a odmítalo se výrazně změnit (Earhart 1998: 31). Kvůli pocitu kulturní nadřazenosti a etnocentrickému pohledu na svět, kterými západní svět trpěl, bylo navíc křesťanství vnímáno jako arogantní a etnocentrické (Lee 2010: 115).

S touto nepřizpůsobivostí souvisí také míra, s jakou se křesťanství liší od tradičních japonských náboženství. Křesťanství například pracuje s principem, který je ostatním japonským náboženstvím neznámý. Tímto principem je odpouštění hříchů, k němuž dochází na základě poplatků (odpustky) či zpovědi knězi a pokání. Tradiční japonská náboženství místo tohoto principu pracují s konceptem rituální očisty, skrze niž jsou hříchy smývány. Významnou odlišností křesťanství a tradičních japonských náboženství je pohled na základ víry. Zatímco Japonci připouští možnost, že ústřední duchovní princip náboženství nemusí být jen jeden a mít jen jednu podobu (např. buddha³ v buddhismu či množství bohů *kami*⁴ v šintoismu), křesťanství pevně trvá na tom, že bůh je pouze jeden a ostatní bohy zavrhuje jako falešné. S tímto souvisí i poslední rozdíl, a to výlučnost kultu křesťanství. Pokud je někdo křesťan, nemůže vyznávat žádné jiné náboženství, ani uznávat jiného boha, aniž by se

---

³ „Označení pro různé postavy panteonu mahájánového buddhismu.“ (cit. Earhart 1998: 177)

⁴ „Prastarý japonský výraz pro ušlechtilou mocnost či posvátnou moc, jádro kultu šintó.“ (cit. Earhart 1998: 178)

neprotivil křesťanským zákonům. Japonci naopak mají ve zvyku tradice mísit a nemají problém s vyznáváním více nauk najednou (mnoho Japonců například vyznává zároveň šintó i buddhismus).

Tyto nepřímé důvody daly v průběhu let vzniknout několika přímějším příčinám k protikřesťanskému postoji. Jako první se zaměříme na netoleranci křesťanství vůči ostatním náboženstvím a na vztah křesťanství a buddhismu. Buddhisté zpočátku proti novému náboženství žádné výhrady neměli, František Xaverský, první jezuitský misionář v Japonsku, se dokonce s jedním z nich blíže seznámil a spřátelil. Jeho přítelem byl patnáctý představený zenového kláštera Fukušodži, tehdy dvaosmdesátiletý Ninšicu (Dougill 2015: 21). Při konverzaci s mnichy ze sekty Šingon⁵ v Jamaguči navíc Xaverský objevil mezi oběma vírami několik podobností – liturgický zpěv, oděv, používání vonných tyčinek či kadidel, používání růženců, budování klášterů a existenci jednoho nejvyššího božstva. Misionáři si i od buddhistů vypůjčovali náboženské pojmy k pojmenování svých reálií. Bylo to právě vypůjčení slova pro hlavního boha šingon buddhismu, Dainiči, k označení křesťanského Boha, které nakonec ukázalo na skutečnost, že víra hlásaná buddhisty a novými misionáři není odnoží jedné víry, jak si do té doby obě strany myslely, nýbrž že se jedná o dvě odlišné víry. Jadžiró, který kázání misionářů v Japonsku tlumočil, totiž nevěděl, jak přeložit koncept křesťanského Boha, a proto zvolil nejbližší ekvivalent, a to označení Dainiči. Bylo to právě při konverzaci s mnichy ze sekty Šingon, kdy si František Xaverský uvědomil, že Dainiči neodpovídá křesťanskému Bohu (Dougill 2015: 23). Po zjištění této chyby v překladu a po uvědomění si, že buddhistické pojmy nestačí k popsání křesťanských skutečností a že podobnosti mezi oběma vírami nejsou tak velké, jak si mysleli, začali misionáři buddhismus zavrňovat a přátelství mezi křesťany a buddhisty skončilo (Thelle 2003: 228-229). Misionáři se začali snažit nepoužívat buddhistické termíny, přestali Dainičiho chválit a naopak o něm začali kázat, že je to ďábel, čímž buddhisty značně popudili.

Důvodem protikřesťanského postoje společnosti se stalo i ničení buddhistických chrámů a šintoistických svatyní křesťany a odmítání nově konvertovaných účastnit se tradičních japonských náboženských festivalů a ceremonií (Lee 2010: 115, 118). Buddhisty také znepokojovalo rychlé rozšíření křesťanství v Japonsku a skutečnost, že přitahovalo stále více lidí. To buddhisté začali vidět jako hrozbu ohrožující jejich existenci a brzy se proti křesťanství a misionářům obrátili a začali požadovat jejich vyhoštění ze země.

---

⁵ „Japonská škola ezoterického buddhismu, kterou založil na počátku 9. století mnich Kú kai (posmrtným jménem Kóbó daiši).“ (cit. Earhart 1998: 180)

Dalším problémem, který vedl k nesympatiím a později k pronásledování křesťanů, bylo narušování japonského feudálního systému. Křesťanství hlásá, že všichni lidé jsou si před Bohem rovni. To bylo ale v rozporu s japonským společenským systémem, který byl založen na přísném hierarchickém žebříčku, ve kterém měl každý své přesně dané místo a funkci. Hlásaná rovnost všech lidí tak ohrožovala feudální řád pán-poddaný, což se tehdejšími vládci nelíbilo, neboť ohrožovala jejich pozici. Křesťanství navíc stavělo poslušnost Bohu nad poslušnost svému pánovi. Křesťanští samurajové, kterým bylo přikázáno spáchat rituální sebevraždu *seppuku*, tento rozkaz často odmítli splnit, neboť odporoval křesťanskému zákazu spáchat sebevraždu (Dougill 2015: 106-107).

Tojotomi Hidejoši se navíc obával, že tak, jako musel jeho předchůdce Oda Nobunaga čelit náboženským jednotkám *Ikkó-ikki* buddhistické sekty Čisté země, bude se on jednou muset potýkat s křesťany. Hidejošioho obavy z možného křesťanského povstání v květnu 1586 nevědomky podpořil tehdejší vůdce jezuitské misijní činnosti v Japonsku, Gaspar Coelho, když Hidejošimu nabídl pomoc křesťanských daimjó z Kjúšú při tažení proti Sacumě a slíbil zajistit dvě velké portugalské lodě a další pomoc z portugalské Indie při tažení do Číny a Koreje. (Boxer 1993: 140-141). Tato ukázka moci Hidejošioho znepokojila a postavila proti křesťanství.

Hidejoši navíc na své válečné výpravy potřeboval finance, proto se následujícího roku, po vydání protikřesťanského ediktu, rozhodl misionářům zabavit Nagasaki, hlavní přístav pro portugalské lodě a centrum obchodu s cizinci, který jezuitští misionáři vlastnili od roku 1580 (Elisonas 2008: 329, 359-363).

Na misijní činnosti Hidejošimu také vadilo, že vazalové místních vládců, kteří konvertovali ke křesťanství, byli nuceni přestoupit spolu s jejich pány k římsko-katolické církvi. Kritizoval rovněž portugalský obchod s japonskými otroky a žádal po misionářích vysvětlení, proč k němu dochází (Boxer 1993: 145-147).

Jednou z hlavních příčin, proč křesťané začali být vyháněni a pronásledováni, však byla obava z kolonizace Japonska západními mocnostmi. Tojotomi Hidejoši se o této hrozbě dozvěděl od Francisca de Olandia, kapitána španělské lodi *San Felipe*, která se roku 1596 vychýlila ze své trasy Manila – Mexiko a ztroskotala u japonských břehů. Francisco prozradil, že Španělé jsou kolonizátorská země a misionáři jsou do cizích zemí vysíláni i pro to, aby si získali tamní lid a usnadnili tak kolonizační snahy Španělska (Boxer 1993: 164-166). Stejnou informaci získal později i Tokugawa Iejasu od anglického mořeplavce Williama Adamse a

holandských obchodníků, kteří mu pověděli, že Španělům a Portugalcům jde v Japonsku jen o dobytí země za pomoci křesťanských misionářů (Laures 1954: 150). Hidejoši na zjištění hrozby kolonizace zareagoval nařízením hromadné popravky dvaceti šesti křesťanů v Nagasaki, o které se blíže zmíním později. Jejasu r. 1614 reagoval vydáním protikřesťanského ediktu a organizovaným pronásledováním křesťanů.

2.2.2 Metody pronásledování

V době vydání druhého protikřesťanského ediktu a počátku organizované perzekuce žilo v Japonsku již přes 300.000 křesťanů (Laures 1954: 123). Japonští pronásledovatelé si byli dobře vědomi toho, že pokud by se jim podařilo zabít všech 300.000 věřících, vymýtili by obyvatelstvo na velkých územích, jelikož často na křesťanskou víru přestoupilo celé panství. Japonsko by tak přišlo o důležitou pracovní sílu, neboť většinu věřících tvořil chudý lid. Perzekutoři se proto spíše než na usmrcení věřících zaměřili na snahu je donutit, aby se křesťanské víry zřekli. K tomuto účelu používali různých prostředků a metod, které se postupem času stávaly krutějšími a krutějšími, neboť na věřící přestávaly fungovat s žádaným efektem, tedy apostazí (Laures 1954: 171).

Jednou z prvních a nejrychlejších metod používaných pro usmrcení křesťanů bylo setnutí hlavy. Odsouzení křesťané klečeli za sebou v řadě a popravčí postupoval od začátku řady na konec tak, aby vždy následující osoba v pořadí měla dobrý výhled na to, co ji čeká. Postupně byla každému věřícímu před setnutím předložena volba: vzdát se víry, nebo zemřít. Pokud se odsouzený své víry zřekl, byl propuštěn, když odmítl, byl popraven. Tato metoda měla mít především psychologický účinek na oběti. Nucení pozorovat, jak jsou jejich spoluvěřící postupně bez milosti popravováni, v nich mělo vyvolat strach a donutit je zříct se víry. Podobný efekt, i když v menší míře, neboť nebyli přímo ohroženi na životě, měla mít událost i na přihlížející.

Druhou běžnou metodou popravky v Japonsku bylo ukřižování. Tato metoda se ale od evropského stylu ukřižování trochu liší. Japonský dřevěný kříž se krom dvou horizontálních ramen, z nichž jedno bylo určeno na ruce a druhé na nohy, skládal ještě z jakéhosi „sedáku“, tedy kusu dřeva, který byl umístěn mezi nohama oběti, aby pomohl rozložit její váhu na kříži. Věřící byl ke kříži připevněn železnými svorkami umístěnými kolem zápěstí, kotníků a hrdla a přivázán provazem kolem pasu. Oběť byla následně probodnuta kopím skrz levou a pravou stranu žeber směrem k opačnému rameni

(CatholicSaints.info). Francesco Carletti⁶ byl svědkem ukřižování dvaceti šesti mučedníků v Nagasaki, které se odehrálo 5. února 1597 (CatholicSaints.info), a popisuje ho ve svém deníku:

„Jakmile je oběť připevněna, zvednou okamžitě kříž a zasadí ho do speciálně vykopané jámy, kterou zaplní hlinou a kameny, aby kříž stál pevně a rovně. Když jsou s tímto hotovi, soudce – který je v té zemi podle zvyku přítomen vykonávání spravedlnosti – nařídí popravčímu, aby probodl ukřižovanou oběť. Kopí, které je zabodáváno z pravé strany a vychází ze strany levé, probodává srdce a vynořuje se na zadní straně pravého ramene, a vede tak skrz celé tělo od strany ke straně. Často jsou přítomni dva popravčí, každý s jedním kopím, kteří pracují z obou stran, jeden z jedné a druhý z druhé. Jejich kopí, která se kříží, se vynoří z obou ramen zároveň a okamžitě tak ukončí život oběti. Ale pokud, jak se občas stává, oběť nezemře následkem těchto dvou kopí, vrátí se popravčí a zraňují oběť na hrdle nebo zezadu na levé straně, kde se nachází srdce. Oběť poté umírá rychle.“ (cit. Carletti 1964: 106)

Brzy ale perzekutoři zjistili, že tato metoda má, podobně jako setnutí hlavy, opačný účinek, než jaký žádali. Věřící totiž ukřižované mučedníky začali oslavovat a těšit se, až budou také moci takto zemřít, proto byla tato metoda zrušena.

Po nezdarech s předchozími dvěma metodami se přešlo k upalování obětí zažíva na hranici. Od evropského způsobu upalování se japonská verze lišila tím, že oběť nestála přímo na zdroji ohně. Dřevo bylo rozmístěno kolem oběti – dostatečně blízko na to, aby žár ohně oběti způsoboval bolest, ale zároveň dostatečně daleko na to, aby kouř oběť neudusil a ona tak neztratila vědomí nebo nezemřela. Touto metodou se mělo docílit dlouhodobého utrpení věřících vedoucím k pomalé a bolestivé smrti. Křesťané však často během upalování zpívali náboženské písně a upalovaného oslavovali, proto bylo roku 1633 od této metody upuštěno (Laures 1954: 171-172).

Krom ohně se o apostazi křesťanů pronásledovatelé pokoušeli i pomocí vody. V první metodě tělo oběti zavěsili hlavou dolů za roztažené nohy a hlavu jí ponořili do vědra s vodou

---

⁶ Francesco Carletti byl florentským obchodníkem, objevovatelem a spisovatelem žijícím na přelomu 16. a 17. století. Spolu se svým otcem Antoniem navštívil Kapverdy, Panamu, Mexiko, Kolumbii, Peru, Filipíny, Japonsko a Čínu a zážitky z cest popsal ve svém deníku.

tak, že hladina vody dosahovala nad nosní dírky oběti. Poté napnuli provaz připevněný k nohám oběti a tělo nechali, aby pomalu kroužilo ve vzduchu. Utrpení mučeného spočívalo ve snaze pravidelně dýchat.

Ve druhém případě bylo tělo oběti položeno na dřevěnou desku a přivázáno k ní tak, že hlava zůstala v lehkém záklonu viset přes okraj desky. Oběti byla ponechána jedna ruka volná, aby si ji mohla položit na hrud' a signalizovat tak rozhodnutí zřeknout se víry. Mučitelé následně oběti na hlavu přikrytou tenkou látkou lili velké množství vody. Oběť, podobně jako v prvním případě, trpěla kvůli nedostatku vzduchu, neboť skrz mokrou látku a množství vody lité na obličej nemohla pohodlně dýchat (Boxer 1993: 351)

Asi nejhorší forma mučení pomocí vody se ale odehrávala v Šimabaře, v horkých sírových pramenech sopky Unzen. Tu zavedl roku 1627 guvernér Nagasaki – Mizuno Kawači (水野河内守, 1626 - 1628). Věřící zde byli poléváni vroucí vodou nebo do ní shazováni, aby se v ní uvařili. Záměrem mučitelů nebylo své oběti zabít, nýbrž donutit je vzdát se křesťanské víry, proto byl na místě přítomen i lékař, který měl zajistit, že oběti nezemřou. Pokud se mu zdálo, že některý z křesťanů je na pokraji smrti, mohl mučení přerušit a o raněného několik dní pečovat. Poté, pokud se věřící do té doby své víry nevzdal, mučení pokračovalo. Mnoho věřících, kteří byli této formě mučení vystaveni, se víry zřeklo (Anesaki 1936: 21).

Když ukřižování ani pomalé upalování na hranici nepřinášelo žádané výsledky, vynalezl Tokugawa Iemicu novou metodu mučení v díře, tzv. *curuši* známou také jako *ana-curuši*. Byla zavedena v červenci roku 1633 jako náhrada za metodu upalování zaživa na hranici, která se ukázala jako neefektivní. Při *ana-curuši* byly nejprve tělo a končetiny oběti pevně svázané provazem, poté byla osoba pověšena za nohy na věšák a tělo až po pás spuštěno hlavou napřed do jámy. Aby se u oběti předešlo překrvení mozku a následné smrti, byly jí naříznuty spánky nebo vyříznut kříž na čele, aby krev mohla volně odtékat. Oběť tak mohla žít několik dní, někdy i celý týden, dokud se nezřekla víry nebo nezemřela (Laures 1954: 172).

Dle Boxera se tato metoda používala již o rok dříve, od roku 1632, a vymyslel ji Takenaka Uneme a inkvizitor Inoue Čikugo-no-kami (井上筑後守). Na provedení metody se však s Lauresem shoduje a uvádí:

„Tělo oběti bylo pevně svázáno až po prsa (jedna ruka byla ponechána volná, aby oběť mohla signalizovat apostazi) a poté pověšeno hlavou dolů ze šibenice do díry, která obvykle obsahovala exkrementy a další špínu, tak, že okraj díry byl vodorovně s koleny oběti. Aby krev mohla nějak vytékat, bylo čelo oběti lehce naříznuto nožem. Ti nejsilnější z mučedníků v této pozici přežili více než týden, ale většina jich nepřežila více než den nebo dva.“ (cit. Boxer 1993: 353)

Jediný, kdo s uváděnými popisy mučení v díře nesouhlasí, je Anesaki Masaharu, který je považuje za chybný výklad ilustračních obrázků, jež vznikaly v Evropě v 18. století. Podle Anesakiho *curuši* představovalo zahrabání oběti do díry tak, že jí nad zemí byla ponechána jen hlava, což prý bylo silně potupující a bránilo tak oběti i přihlížejícím pronášet vznešená kázání. Věřící buď po několika dnech podlehl hlavu a utrpení, nebo se vzdal víry (Anesaki 1936: 23). Tato neshoda názorů je zřejmě způsobena stářím Anesakiho výzkumu (svůj příspěvek publikoval roku 1936) a objevem nových poznatků od vydání článku.

Všichni tři výše zmínění autoři se však shodují, že tato metoda byla vysoce efektivní a byla to právě ona, kvůli které se Christovão Ferreira jako první z duchovních otců zřekl své víry (Boxer 1993: 353).

Mezi další formy mučení či poprav y patřilo zavírání obětí do klecí na pobřeží, kde se buď utopily, nebo upekly na slunci, trhání nehtů (Shibata 1999: 17), zavázání do slaměných pytlů a vhození do moře (Turnbull 1998: 39), vhození do jámy plné hadů, vypalování cejchů, pořezání bambusovou pilou, amputace nebo drcení končetin (Dougill 2015: 98).

Mírnější praktiku pronásledování, sloužící především k odhalování skrytých křesťanů, představovalo tzv. *efumi* (šlapání na obrazy svatých). Tento výraz vznikl ze spojení slov „*fumu*“ (šlapat, šlápnout) a „*e*“ (obraz), jejichž kombinací vzniklo také slovo *fumie*, kterým se označovaly obrazy samotné. Ty byly vyrobeny z papíru, později ze dřeva, a nakonec se od roku 1649 začaly používat i měděné odlitky. *Efumi* bylo zavedeno roku 1627 a původně se praktikovalo jen v plně křesťanských nebo převážně křesťanských oblastech, ale poté, co se křesťané ve snaze utéct rozptýlili po celém Japonsku, se začalo používat po celé zemi. Tato jednoduchá a rychlá metoda spočívala v tom, že lidé, kteří byli podezírání z vyznávání křesťanské víry, byli předvoláni před úředníky, kde museli viditelně šlápnout na obraz Ježíše Krista nebo Panny Marie. Pokud takto učinili, byli považováni za odpadlíky od víry a

propuštění. Pokud na obraz stoupnout odmítli, byli popraveni (Dougill 2015: 97-98). Účinnost této metody spočívala v pozorném sledování chování obviněných před a během šlapání na svatý obraz. Zatímco nekřesťané s tímto úkonem neměli žádný problém, věřící se často prozradili nadměrným rozrušením, pocením, zrychleným dechem, rudostí v obličeji či dalšími znaky úzkosti.

Po zavedení *efumi* vznikla v roce 1623 další praktika, která měla pomoci s odhalováním křesťanů. Byla jí tzv. *šúmon aratame* (宗門改め, zkoumání víry) a s ní spojené *šúmon aratame čó* (宗門改め帖, populační registry, registry zkoumající víru). Jádrem praktiky byla povinnost každého Japonce dostavit se jednou ročně do chrámu nebo na úřad, oficiálně prohlásit svou příslušnost k jedné z buddhistických sekt nebo chrámu a podepsat deklaraci za sebe a celou svou rodinu (Laures 1954: 174-175). Výměnou za deklaraci získala rodina certifikát (*tera-ukedžó*), který stvrzoval, že nikdo z rodiny není křesťan. Tyto certifikáty se do roku 1637 vydávaly jen bývalým křesťanům, kteří se zřekli víry, ale po povstání v Šimabaře, které skončilo roku 1638, byly vydávány všem (Turnbull 1998: 41). Příslušnost k chrámu byla dědičná, neboť chrám byl pověřen konáním pohřbů a vzpomínkových obřadů za mrtvé. Od roku 1671 rodina chrámu musela hlásit veškerá narození, sňatky, adopce, úmrtí a změnu sídla či práce. Populační registry (*šúmon aratame čó*) obsahovaly jméno, věk a vztah každého člena domácnosti k hlavě rodiny. Nejstarší dochované registry pocházejí z roku 1623, nemladší z roku 1871. Díky *šúmon aratame* nemohl žádný křesťan uniknout pozornosti pronásledovatelů, aniž by alespoň na venek nevyznával buddhismus.

O několik let později, v roce 1640, vznikl v Edu úřad pro centrální organizaci pronásledování křesťanů (宗門改役, *šúmon aratame-jaku*), v jehož čele stál nechvalně známý inkvizitor Inoue Čikugo-no-kami. Jeho sídlo v Edu, které později získalo přízvisko *Kirišitan Jašiki* (Křesťanské sídlo), se stalo základnou pro nově vzniklý úřad a zároveň hlavním vězením (Turnbull 1998: 43). *Šúmon aratame-jaku* se skrz lokální pobočky v každé provincii zabýval systematickým vyhledáváním a perzekucí skrytých křesťanů. K tomuto účelu používal výše zmíněné *efumi* a povinnost být zaregistrován ve svém rodinném chrámu (檀那寺, *dannadera*). Kromě těchto dvou nástrojů používal ještě další dva systémy. Jedním z nich byl *gonin-gumi* (五人組, skupiny pěti osob), zavedený roku 1643. Na základě tohoto systému byly domácnosti seskupeny po pěti a tvořily jednu jednotku. Domácnosti v jednotce se měly vzájemně hlídat a donášet na své sousedy informace. Pokud tak neučinili a jedna

z domácností se nějak prohřešila, bylo potrestáno všech pět domácností v jednotce. Mezi povinnosti *gonin-gumi* patřilo hlásit skryté křesťany a ověřovat svatby a smlouvy. Ověřování svateb mohlo potenciálně odhalit skryté křesťany, ale věřící tuto hrozbu obešli tím, že se křesťanské domácnosti semkly v jednu jednotku (Lee 2010: 122; Turnbull 1998: 44).

Druhým systémem bylo vypisování odměn za informace o skrývajících se věřících. Nejvyšší odměnu bylo možné získat za informace o křesťanských misionářích (*bateren*, z portugalského slova *padre*, otec), nižší za jezuitské bratry (*iruman*, z portugalského *irmão*, bratr) a nejnižší odměna bylo za nahlášení pomocníků *dódžuku*. Výše odměn se v průběhu let měnila, mezi léty 1616 a 1716 nejvyšší odměny činily 500 stříbrných za misionáře, 300 stříbrných za bratra a 100 stříbrných za pomocníka, nejnižší pak 200, 100 a 50 stříbrných (Boxer 1993: 336). Díky těmto odměnám se do pronásledování křesťanů zapojil i lid.

2.2.3 Psychologie pronásledování a mučení

Přestože bylo mnoho metod japonských perzekutorů krutých či smrtících, nebyla fyzická újma jedince hlavním cílem těchto mučení. Většina metod měla vést především k tomu, aby se oběť zřekla křesťanské víry, kterou vyznávala, a zároveň všechny metody měly nahánět hrůzu přihlížejícím věřícím, aby se ze strachu, že budou vystaveni podobným mukám, vzdali víry dobrovolně. Probíhalo tak zároveň jak mučení fyzické (na mučeném), tak psychické (na přihlížejícím).

Nepřímé mučení, kterému byli vystaveni přihlížející věřící, je akt, kdy je oběť nucena pozorovat fyzické mučení jiné osoby, často jí blízké či milé. Využívá vztahu oběti k mučenému (partnerovi, rodinnému příslušníkovi, příteli, kolegovi, spojenci či jinému blízkému), jehož bolest a útrapy naplňují oběť pocitem viny, ale zároveň ji chrání před fyzickou bolestí, která by jinak mohla ovlivnit její schopnost spolupracovat s mučitelem. Přestože psychické mučení nezanechává dlouhodobé či trvalé fyzické následky, což je často jedním z hlavních důvodů, proč je upřednostňováno před fyzickým násilím, může na oběti vést k podobně vážným psychickým následkům. Pomocí této techniky má dojít k psychickému kolapsu oběti, zlomení její vůle a odporu a následnému získání žádané informace či akce, aniž by na oběti byly zanechány fyzické stopy. Japonští perzekutoři tuto metodu na rolníky používali proto, aby předešli jejich mrzačení a Japonsko tak nepřicházelo o pracovní sílu.

Situace pronásledovaných nebyla vůbec lehká, ovšem ani pronásledovatelé nebyli v nejlepší pozici. Za vlády třetího Tokugawského šóguna, Tokugawy Iemicua (徳川家光, 1623-1651), dosáhlo pronásledování křesťanů nejkrutější fáze. Úředníci, kteří sami kdysi vyznávali křesťanskou víru, ale byli donuceni k apostazi, pravděpodobně chtěli být ke svým bývalým bratrům shovívaví, ale tuto laskavost si nemohli dovolit, neboť byli svými nadřízenými tlačeni k přísné perzekuci. Kromě zkoumání osob podezřelých z vyznávání křesťanství pomocí metody *fumie* proto byla zavedena i povinnost registrace v buddhistických chrámech a docházelo k prohledávání domů. Pokud existovalo podezření, že se v nějaké vesnici ukrývá křesťan, byly často prohledány všechny domy ve vesnici.

Hlavním centrem, odkud byly různé rozkazy k pronásledování vydávány, byl Tokugawský šógunát v Edu, který požadoval dosažení výsledků. Pronásledovatelé se tak sami ocitli v těžké pozici: na jedné straně proti nim stáli vzpurní křesťané, kteří se odmítali vzdát víry, na druhé stálo vyšší vedení, které po nich vyžadovalo výsledky a vinilo je za neúspěch. Za těchto podmínek si perzekutoři vybudovali silný odpor a vztek vůči křesťanům, což se projevilo ve zvýšení krutosti jejich mučících metod. V podobně těžké situaci stáli odpadlíci, kteří museli dokázat svou oddanost a užitečnost výše postaveným a zrazovat tak své bratry (Anesaki 1936: 19).

Kvůli pronásledování byli křesťané nuceni svou víru skrývat, což v nich vyvolávalo pocit viny z konání něčeho špatného a vrhalo na křesťanství špatné světlo. Tito skrytí křesťané (隠れキリシタン, *kakure kirišitan*) žili v neustálém strachu, že budou objeveni nebo že je někdo udá, a často proto prchali do hor, na ostrovy a dalších odlehlých oblastí, kde byli daleko od úředníků a pronásledování.

Volba apostaze či smrti, která byla křesťanům pronásledovateli nabídnuta, nebyla pro věřící lehká. Abychom tuto skutečnost mohli plně pochopit, je třeba si nejprve vysvětlit pojem *mučednická smrt*. Otec Cieslik, editor svazků o pronásledování křesťanů v Japonsku vydávaných nakladatelstvím Iwami Publishing House, uvádí tři základní faktory nezbytné pro mučednickou smrt:

- „1) nucená smrt, ať už ve vězení či donuceným vyhladověním, nebo nucenou deportací do osamělého exilu
- 2) ochota přijmout smrt bez vzdoru
- 3) smrt pro křesťanskou víru, způsobenou faktem, že jsou křesťané a vyznávají křesťanský způsob života“ (cit. Shibata 1999: 18)

Druhý bod je nejdůležitější, neboť pro dosažení mučednické smrti a statusu mučedníka zakazuje jakkoli se bránit. Věřící, kteří se bolestivé smrti báli a bránili se, ať už za pomoci zbraní na bojišti nebo spácháním sebevraždy, proto nebyli považováni za mučedníky. Byla to právě tato podmínka, která byla pro japonské křesťany nejtěžší splnit, neboť sebevražda pro Japonce dlouhou dobu představovala důstojný a vážený odchod z tohoto světa. Obzvláště propagovaná byla mezi samurajskou vrstvou, pro kterou představovala jednu z možností navrácení ztracené cti. Křesťanství ale naopak sebevraždu považuje za potupu a zbabělost, jelikož život vidí jako nejvyšší dar od Boha a ukončení života, ať svého nebo cizího, je vnímáno jako hřích (Shibata 1998: 18). Křesťané se tak tváří v tvář volbě apostaze nebo smrti nemohli uchýlit k sebevraždě, vzdát se víry také nechtěli, ale bylo pro ně těžké přijmout smrt bez vzdoru, neboť to vyžaduje pevnou vůli. Nemluvě o tom, že vydržet muka působená různými metodami pronásledovatelů, která často ani touženou mučednickou smrtí neskončila, bylo fyzicky i psychicky náročné a často vedlo k nechtěnému zlomení vůle a apostazi.

Aby křesťané lépe překonali svůj strach z mučení a smrti, tvořili malé spolky, ve kterých se vzájemně podporovali, pozdvihovali morálku a oslavovali své padlé druhy. Misionáři, kteří vycítili příchod zlých časů, připravovali své svěřence na možné mučení a smrt pomocí různých knih a brožurek. Mezi tyto podpůrné knihy, které mezi japonskými věřícími kolovaly, patří např. *Gopaššon no Kannen* (Pochopení utrpení, 1607), která nabádá k přijetí utrpení, *Maručiru no Miči* (Cesta k mučednictví, cca 1612-1623), která říká, že mučednictví je součástí křesťanského života a že církve je perzekucí posilována, nikoli oslabována (Shibata 1998: 17-18), nebo *Maručirio no kokoroe* (Příprava na mučednictví), která popisuje, jak se má věřící chovat, pokud čelí smrti pro svou víru (Turnbull 1998: 20).

2.2.4 Následky perzekuce

Asi nejvýraznějším následkem pronásledování a mučení křesťanů byl výrazný pokles počtu věřících. Zatímco v roce 1600 žilo v Japonsku okolo 300.000 křesťanů (Anesaki 1930: 12), již v roce 1625 jejich počet klesl na polovinu (Dougill 2015: 99). Příčinou tohoto úpadku byly především velké počty odpadlíků od víry. Mučení dosáhlo vrcholu ve 20. a 30. letech 17. století za vlády Tokugawy Iemicua a bylo to právě v tomto období, kdy se většina lidí zřekla víry kvůli strachu z mučení nebo poté, co jej podstoupili či bylo jeho svědky. Majorita případů apostaze však byla vynucená, a proto je možné, že se mnoho křesťanů víry zřeklo jen navenek. Tuto teorii podporuje i skutečnost, že během prohledávání domů a vesnic ve 40. letech 17. století byly objevovány velké skupiny skrytých křesťanů ve většině provincií Japonska (Turnbull 1998: 42-43).

Druhým důvodem poklesu počtu křesťanů byl útek jejich části do zahraničí, konkrétně do Manily, Barmy a Kambodže. V rámci Japonska se ti, kteří mohli, stáhli do odlehlých oblastí, do hor a na ostrovy, kde byli daleko od perzekutorů (Dougill 2015: 99).

Mnoho křesťanů bylo také v rámci pronásledování zabito. Odhaduje se, že jen mezi léty 1614 až 1640 zemřelo 5.000 až 6.000 křesťanů (Endo 2016: xi). Přestože však křesťané v Japonsku přišli o hodně svých bratrů a sester, spousta jich přežila a uchovala si svou víru, kterou nadále v ústraní a tajnosti vyznávala. O tom, jak se jim podařilo skrývat se před autoritami, budeme mluvit v pozdější kapitole.

Kromě výrazného poklesu počtu křesťanů v Japonsku se snížilo i množství zahraničních misionářů, kteří se na misie do Japonska hlásili. O peklo, jakým si věřící v zemi vycházejícího slunce procházeli, totiž nestáli (Dougill 2015: 99). Poslední tajný misionář přijel do Japonska v roce 1708 a byl okamžitě zatčen, uvězněn v *Kirišitan Jašiki* a roku 1715 zemřel. Kněží, kteří v Japonsku zůstali, bylo málo a nestíhali se starat o potřeby všech svých svěřenců. Tento nedostatek duchovních v zemi vedl u skrytých křesťanů ke změnám v praktikování víry, k přesunu důrazu z určitých praktik na jiné a k vytvoření vlastní náboženské hierarchie. Tyto změny budou podrobně popsány ve třetí kapitole této práce.

Změnilo se také společenské složení japonských křesťanů. Zatímco před začátkem organizovaného pronásledování byli mezi věřícími i členové samurajské a vyšší vrstvy, tzv. křesťanští daimjó, po krutém pronásledování se většina z nich buď vzdala víry, nebo byla popravena. Skryté křesťany proto v této době tvořil především prostý lid.

Následkem pronásledování bylo také zničeno mnoho křesťanských staveb, které do té doby vznikly. Kostely byly bourány na základě již prvního protikřesťanského ediktu z července roku 1587 a edikty proti křesťanům vydané v pozdějších letech toto ničení podporovaly. Rušeny byly nejen kostely, ale například i hřbitovy nebo nemocnice v Nagasaki (Anesaki 1930: 18-19).

V reakci na perzekuci bylo skrytými křesťany několik míst prohlášeno za svaté. Každá komunita měla vlastní místa, která považovala za svatá, většinou se však jednalo o hroby mučedníků nebo o místa, kde byli mučedníci popraveni. Uvést můžeme např. místa zvaná *Nakae no šima* (中江ノ島), malý neobydlený ostrov na západní části Kjúšú, který je jedním z nejdůležitějších míst pro skryté křesťany ze sousedního ostrova Ikicuki, *Senninzuka*, hromadný hrob v Tačiuře na Ikicuki, nebo *Gasparu-sama*, místo, kde byl se svou rodinou pochován Gaspar Niši, první katolický mučedník na Ikicuki.

Ve snaze ochránit Japonsko před škodlivým vlivem křesťanství a před příjezdy misionářů do země došlo roku 1639 k uzavření Japonska a zákazu přistávání portugalských lodí u japonských břehů. Jako oficiální důvod tohoto zákazu bylo uvedeno pašování misionářů na portugalských lodích do země. Zahraniční obchod byl limitován jen na obchodování s Holanďany, kteří se roku 1641 přemístili na ostrov Dejima v Nagasaki, jenž byl původně postaven o pět let dříve pro potřeby Portugalců (Dougill 2015: 100, 178).

2.3 Významné události spojené s pronásledováním křesťanů v Japonsku

Pronásledování křesťanů v Japonsku bylo tvořeno dlouhou řadou událostí a případů umučení. Žádný z nich však není tak známý jako ukřižování dvaceti šesti mučedníků v Nagasaki a povstání v Šimabaře, které v této kapitole rozebereme.

2.3.1 26 mučedníků v Nagasaki

Po dlouhou dobu byl jezuitský řád jediným misijním řádem v Japonsku. Výhradní právo působit v této daleké zemi jim garantovalo i papežské breve⁷ *Ex Pastoralis Officio* vydané roku 1585 papežem Řehořem XIII., pomocí něhož chtěl Alessandro Valignano udržet ostatní žebrové řády (především františkány a dominikány) z Japonska. Přesto se mu ostatní řády nepodařilo zadržet věčně a 1593 přijíždí do Japonska první misijní výprava františkánů, následovaná o pár let později dominikány a augustiniány.

Mezi jezuity, kteří kázali především mezi vyššími vrstvami, a františkány, kteří se zaměřili na působení mezi prostým lidem, existovala výrazná rivalita a nenávisť, způsobená závistí františkánů nad úspěchy jezuitů v Japonsku a částečně i soupeřením v politické, ekonomické a náboženské sféře mezi Portugalskem a Španělskem, které oba řády podporovaly. Byla to právě snaha Španělů získat převahu nad většinou obchodu v Asii, která františkánům umožnila vstup do Japonska.

Roku 1584 se kvůli špatnému počasí vychýlila španělská loď plující z Manily do Macaa ze své trasy a přistála v Hiradu. Většina zahraničního obchodu se v té době odehrávala v Nagasaki, v němž měli sídlo jezuitští misionáři a do něhož pravidelně připlouvaly portugalské lodě. Hirado proto jakožto přístavní město přicházelo o zisky z obchodování a když si daimjó Hirada uvědomil potenciál, který španělská loď představovala, přijal ji ve svém přístavu a zahájil tak obchodování mezi Hiradem a Manilou.

---

⁷ Breve je formální dokument vydávaný papežem. Jedná se o kratší a modernější formu papežské buly.

O pár let později, v roce 1591, poslal Tojotomi Hidejoši guvernérovi Manily dopis, ve kterém ho varuje, že po dobytí Koreje a Číny se chystá poslat válečnou výpravu na Filipíny. Gomez Perez de Marinas, guvernér Manily, jako odpověď poslal do Japonska malou misi vedenou františkánským otcem Juanem Cobosem, a když ta u Hidejoših nepochodila, vyslal druhou delegaci v čele s františkánským otcem Pedro Bautistou a dalšími třemi františkány. Ta již byla přijata lépe, neboť dopis, který Hidejošimu přinášela, vyjadřoval přání španělského krále Filipa II. obchodovat s Japonskem (Lee 2010: 105-107).

Pedro Bautista a jeho druhové následně zůstali Japonsku, kde požádali o povolení kázat v zemi. Jejich žádost byla schválena a brzy byl vybudován kostel v Kjótu a klášter v Ósace a františkáni začali kázat po celé zemi. Jezuitští misionáři byli v této době následkem Hidejoših ediktu z roku 1587 v úkrytu, františkáni proto byli jediným otevřeně kázajícím řádem. Hidejoših přízeň však františkáni ztratili poté, co se roku 1596 od kapitána španělské lodi *San Felipe*, Francisca de Olandia, dozvěděl o skrytých úmyslech Španělů kolonizovat Japonsko pomocí misionářů. Rozčilen touto novinkou vydal Hidejoši v lednu 1597 rozkaz k mučení a popravě františkánů. Původně chtěl zahrnout všechny misionáře, protože však byli jezuité stále považováni za důležité prostředníky obchodu s Macaem, rozhodl se je ušetřit. Zatčeno tak nakonec bylo jen dvacet čtyři lidí. Těm bylo uťato pravé ucho a byli vláčeni z Kjóta přes Ósaku a Sakai směrem k Nagasaki a v každém městě vystavováni veřejnosti pro potupu. Ze Sakai pak byli donuceni pokračovat pěšky do Nagasaki. Na této cestě je doprovázeli dva dobrovolníci, jedním z nich dvanáctiletý chlapec, kteří se zatčeným snažili dodat podporu. Poté, co dvojice odmítla uposlechnout rozkazu stráží, aby skupinu přestali podporovat a doprovázet, byli oba zatčeni. Počet odsouzených se tak zvýšil na dvacet šest osob. Skupina se skládala ze šesti františkánů, mezi nimiž byl i Pedro Bautista, jejich sedmnácti japonských následovníků a tří japonských jezuitů, avšak poslední z nich byli zahrnuti omylem. Skupinku tvořili především dospělí, z nichž nejstaršímu bylo šedesát čtyři let, nacházelo se však mezi nimi i pět dětí, z nichž nejmladšímu bylo dvanáct let. 5. února 1597 dorazili do Nagasaki, kde byli po japonském způsobu ukřižováni (Lee 2010: 120; Dougill 79-83).

Toto ukřižování bylo významné, neboť bylo první hromadnou popravou křesťanů a je považováno za počátek perzekuce křesťanství v Japonsku. Kromě těchto skutečností ovlivnilo také další vývoj pronásledování. Pozornosti autorit totiž neuniklo, že odsouzení čelili svému konci beze strachu, a dokonce i zpívali chvalozpěvy, čímž podněcovali přihlížející křesťany k ještě větší oddanosti a zápalu pro víru. Někteří z nich dokonce zachytávali krev mučedníků

na kusy látky, aby tak získali relikvie. Svým zpěvem a statečností mučedníci oslovovali i ostatní přihlížející, u nichž probouzeli zájem o křesťanství, které díky ukřižovaným začali vidět jako víru hodnou i smrti. Autority si tak brzy uvědomily, že ukřižování má na lid přesně opačný účinek, než jaký si přáli, neboť místo odstrašení lidí od křesťanství se naopak jejich zájem o něj rozšířil a prohloubil (Dougill 2015: 82-83).

2.3.2 Povstání v Šimabaře

Ve 20. a 30. letech 17. století bylo již pronásledování křesťanů v plném proudu a do roku 1637 klesl počet věřících pod polovinu. Přesto stále existovala místa, kde se křesťanské komunity udržely. Jedním z takových míst byla Arima, kde byla křesťanská komunita obzvlášť silná. Křesťanství zde existovalo od roku 1563, kdy do oblasti zavítal portugalský jezuita Luis de Almeida. Novou víru následně upevnil křesťanský daimjó Arima Harunobu (1567-1612), který zde vybudoval velkou křesťanskou komunitu. Po Hidejošioho ediktu z roku 1587 se sem stáhli jak japonští věřící, tak i několik misionářů, a komunita prosperovala. V bitvě u Sekigahary roku 1600 se Arima přidal na stranu Tokugawy Iejasua, což mu zajistilo přežití v novém režimu. Po korupčním skandálu roku 1610, kdy pro něj jiný křesťan slíbil získat další území, mu však byla oblast odebrána a nařizeno spáchat seppuku, což však kvůli svému vyznání odmítl, a byl proto místo toho popraven stětím (Dougill 2015: 109-112).

Vystřídal ho Macukura Šigemasa, jenž byl zpočátku poměrně shovívavým a mírným pronásledovatelem křesťanů, časem se z něj ale stal krutý mučitel křesťanů v sirných pramenech Unzenu. Jeho syn Šigeharu byl krutým pronásledovatelem i správcem oblasti, který pro své poddané zavedl vysoké daně. Obou Macukurům je připisováno zavedení mučení zvaného *Mino-odori* (tanec Mino) vykonávaném na rolnících, kteří nezaplatili daně. Oběti byly s rukama svázanými za zády oblečeny do slaměných pláštěnek a ty zapáleny. Oblíbeným způsobem vymáhání daní bylo také zatčení manželek a dcer těch, kteří neměli na zaplacení daní. Ženy byly drženy do té doby, dokud rolník nesehnal dostatek peněz na výkupné. Často ale zemřely ještě před propuštěním na následky mučení (Boxer 1993: 376-377).

Bylo to právě toto kruté zacházení s poddanými, jež je udáváno jako jedna z variant příčin povstání. Podle Portugalce Duarte Correy, který tou dobou seděl ve vězení v Ómuře a ke kterému se informace o povstání dostaly skrz jeho japonské zdroje, zažehl jiskru rebelie jistý rozčilený otec, když zabil Macukurovy úředníky poté, co mu před očima mučili dceru.

Zbytek vesničanů se k němu okamžitě přidal a společně povstali proti svým pánům. Zprávy o povstání se rychle rozšířily a brzy povstala celá oblast. Podle Duartových informací tak povstání vzniklo z ekonomických důvodů (Boxer 1993: 377).

S tím však nesouhlasí japonské záznamy, které vinu svalují na křesťany. Podle nich vazalové bývalých křesťanských knížat využili rolnických nepokojů k šíření křesťanské propagandy. Typické pro tuto propagandu bylo „Boží zjevení“ připisované jistému japonskému jezuitovi vyhnanému do exilu v roce 1614. Toto zjevení bylo tajně kolováno po venkově a předpovídalo obnovení křesťanské víry:

*„Až pět let uběhne pětkrát,
všechny mrtvé stromy pokvetou;
rudé mraky zazáří jasně na západním nebi,
a chlapec s boží silou se objeví.
Tyto věci povedou ke znovuzkříšení křesťanství v Japonsku.“* (cit. Boxer 1993: 378)

Do naplnění proroctví sice ještě zbývaly dva roky, avšak konec roku 1637 byl neočekávaně mírný, což vedlo k rozkvětu sakur mimo jejich sezónu a k nadšenému očekávání křesťanů, kteří zlynčovali jednoho úředníka poté, co jim spálil svatý obraz, který ve vesnici ukrývali.

Ať už byla příčina jakákoliv, povstání rychle získalo křesťanský charakter, když povstalci začali používat praporece s portugalskými křesťanskými orientovanými nápisy, volat jméno Ježíše Krista, Panny Marie a apoštola Jakuba, otevřeně prohlašovat svou příslušnost ke křesťanské víře a svůj úmysl za ni zemřít (Boxer 1993: 378).

Povstání se z Arimy rychle rozšířilo i do sousední Amakusy, která byla stejně jako Arima křesťanskou oblastí. I zde byl pro-křesťanský daimjó, Koniši Jukinaga, po smrti nahrazen proti-křesťanskými vládci, Terazawou Hirotakou, guvernérem Nagasaki v letech 1592-1062, a jeho synem Katatakou, který zavedl vysoké daně. Poddaní se po vzoru Arimy vzbouřili a za svého vůdce si zvolili osmnáctiletého syna jednoho z Kinišihho bývalých samurajů. Byl jím Masuda Širo, známý také jako Amakusa Širo, který se v kraji stal oblíbeným díky svým kázáním o rovnosti a důstojnosti. Povstalci se zpočátku úspěšně bránili, a to i navzdory ubohému vybavení – většina byla ozbrojena jen kosami, srpy či improvizovanými kopími. Jen málo z nich mělo skutečné zbraně. Ty se jim podařilo získat až

po porážce několika samurajů vyslaných k potlačení povstání. V lednu roku 1638 ale povstalce štěstí opustilo a byli poraženi. Přeživší se však odmítli vzdát úplně a připojili se k povstalcům z Arimy (Boxer 1993: 376-379). Spojené síly obsadily hrad Hara, který měl strategickou pozici – byl ze tří stran chráněn mořem. Podle odhadů se v něm shromáždilo až 37.000 povstalců včetně žen a dětí (Boxer 1993: 378-379).

Bakufu⁸ se poprvé o rebelii dozvěděl až okolo 17. prosince 1637 a okamžitě vyslalo Macukuru zpět do Arimy, kam dorazil 15. ledna 1638, tedy v době, kdy již spojení povstalci dokončili osazování hradu Hara (Boxer 1993: 379). Macukuru v návratu z Eda brzy následovali guvernéri Nagasaki, Sakakibara a Baba, kteří byli znepokojeni zprávami o náboženském povstání. Poté, co zajistili bezpečnost Nagasaki, připojili se 20. ledna se skupinou 500 mužů k vládním jednotkám v Šimabaře (Boxer 1993: 379). Vůdcem shromážděných jednotek byl jmenován Itakura Šigemada, který však ani s pomocí 50.000 mužů nedokázal povstalce svrhnout. Ti díky mušketám hrad úspěšně bránili.

Když se bakufu dozvěděl o neúspěchu obléhání, vyslalo do Šimabary posily spolu s novým vůdcem, Macudairou Izu-no-kami Notucunou. Itakura, ve snaze dokázat své schopnosti, podnikl na hrad na Nový rok poslední útok. I ten však byl odražen a Itakura zabit. Poučen neúspěchem svého předchůdce se Macudaira rozhodl povstalce nechat vyhladovět. Na žádost guvernérů Nagasaki se do obléhání zapojili i Holanďané, kteří poskytli loďstvo a bombardovali s ním hradby. Poté, co se rebelové začali obléhatelům posmívat, že ani nedokáží porazit pár rolníků bez cizí pomoci, byli Holanďané požádáni o ústup.

Rebelové v hradě vydrželi až do dubna, kdy jim téměř došly zásoby jídla i munice. Po neúspěšném výpadu proti obléhatelům v noci ze 4. na 5. dubna se začali objevovat první dezertéři, od kterých se Macudaira dozvěděl o upadajícím stavu povstalců. O pár dní později, 12. dubna, proto podnikl na hrad dva útoky v rozmezí několika minut. Zatímco první útok selhal, druhý obránce překvapil a obléhatelé prorazili vnější obranu hradu. Následovaly dva dny bojů a 15. dubna 1638 došlo k popravě posledních povstalců včetně žen a dětí (Boxer 1993: 181-182).

Ztráty mezi obléhateli dosahovali překvapivých 13.000 mužů (Boxer 1993: 182). Bakufu, udivené zdánlivou neschopností svých jednotek, se po potlačení povstání rozhodlo zrušit invazi na Filipíny, kterou již nějakou dobu plánovalo.

---

⁸ Bakufu neboli Tokugawský šógunát byl vojenský vládní systém v období Tokugawa (1603-1868).

Povstání také vedlo k definitivnímu ukončení obchodu s Portugalci a k jejich vyhnání ze země. Iemicu 5. července 1639 podepsal edikt, který rušil obchod mezi Nagasaki a Macaem (Boxer 1993: 384). Jako důvod byly uvedeny následující tři body:

- „1) Galeoty⁹ byly v rozporu s protikřesťanskými edikty používány pro pašování misionářů.
- 2) Galeoty poskytovaly způsob posílání materiálů a potravin misionářům.
- 3) Muži a peníze pašování v galeotách byli zodpovědní za podněcování povstání v Šimabaře.“ (cit. Boxer 1993: 384)

Holandané naopak díky své pomoci při potlačení rebelie vyhnání nebyli a získali monopol na obchod s Japonskem.

Posledním následkem, kterým povstání mělo, bylo zpřísnění protikřesťanských opatření. Došlo k používání *fumie*, k povinné registraci u buddhistických chrámů a k rozšíření vydávání certifikátů (*tera-ukedžó*) na všechny osoby, ke sledování potomků křesťanů, k vypsání odměn za informace o křesťanech a k založení úřadu pro centrální řízení pronásledování křesťanů (*šúmon aratame-jaku*).

Dodnes existuje mezi historiky otázka, zda lze povstání v Šimabaře skutečně nazvat křesťanským povstáním či nikoliv. Tehdejší autoritám se označení křesťanů za viníky rebelie hodilo, protože tak mohli ospravedlnit snahu zbavit se křesťanů a vykázat evropské mocnosti, které dle jejich názoru zemi ohrožovaly. Přesto se s největší pravděpodobností o křesťanské povstání nejednalo. Je pravděpodobnější, že příčinou byla ekonomická situace a nespokojenost rolníků spíše než náboženství. Pokud by totiž povstání bylo motivováno křesťanstvím, nabízí se otázka, proč věřící nepovstali již dříve. Uvědomíme-li si navíc, že pro dosažení mučednictví se křesťané nesmí bránit, jak jsme vysvětlili v předchozí kapitole, je označení rebelie jako křesťanské pochybné.

---

⁹ Jedná se o typ lodi poháněný plachtami a veslicemi.

3 Kakure kirišitan

V předchozí kapitole jsme rozebrali metody, důvody a následky pronásledování křesťanů v Japonsku a přiblížili i psychologickou stránku pronásledovatelů i pronásledovaných. V této kapitole budeme pokračovat v pohledu na přeživší křesťany v období, kdy byla země uzavřená před okolním světem. Zaměříme se na metody, které používali ke skrývání své víry, na rozdíly mezi kakure vírou a církevním dogmatem a přiblížíme osud těchto skrytých křesťanů po návratu misionářů do země. Nejprve však vysvětlíme pojem kakure kirišitan.

3.1 Pojem kakure kirišitan

Pojem *kakure kirišitan* (隠れキリシタン, skrytí křesťané) se skládá ze dvou slov - *kakure*, které označuje něco skrytého či utajeného, a *kirišitan*, které znamená „křesťané“. *Kirišitan* je japonskou výslovností portugalského slova *cristão*, jež odkazuje na římskokatolické křesťany. V prostředí Japonska se jím označují původní japonští konvertité 16. a 17. století (Lee 2010: 98). Označení *kirišitan* se také používá pro odlišení od moderních křesťanů (クリスチャン, *kurisučan*) a křesťanství (キリスト教, *kirisutokjó*).

Existuje také označení *senpuku kirišitan* (潜伏キリシタン), které má stejně jako kakure kirišitan význam „skrytí křesťané“, neboť *senpuku* znamená skrývání, utajování. Jedná se však o starší pojem a není již v dnešní době příliš používán.

Kakure kirišitan tedy označuje potomky původních japonských konvertitů (*kirišitan*) po roce 1640, kteří se kvůli perzekuci a vyhledávání posledních zbytků křesťanů v Japonku skrývali a vyznávali svou víru tajně.

3.2 Metody používané ke skrývání víry

Tvrdé pronásledování křesťanů v předchozím období a vyhnání Portugalců a velké části misionářů ze země zanechalo zbylé křesťany v těžké situaci. Mnoho jich uprchlo do odlehlých oblastí. Přesto mohli svou víru vyznávat jen tajně, aby nebyli odhaleni okolím ani úředníky provádějícími náhlé kontroly domů. Veškeré náboženské úkony a křesťanské předměty proto musely být dobře zamaskovány či ukryty, neboť v případě odhalení věřící čekalo mučení a smrt. *Kakure kirišitan* proto vymysleli důmyslné metody, jak svou víru před světem skrýt.

Jedním z předmětů, který *kakure kirišitan* běžně používali, byl kříž. Jelikož to ale byl dobře známý křesťanský symbol, nemohli ho skrytí křesťané mít ve svém domě jen tak vystavený. Vyráběli si proto speciální typ kříže, často přezdívaný buddhistický kříž. Tento kříž na sobě měl připevněnou sošku Buddhy a byl zapuštěný ve stěně domu tak, že viditelná byla jen soška, kříž byl ukrytý ve stěně (Lee 2010: 130). Pokud tak někdo vstoupil do místnosti právě ve chvíli, kdy věřící klečeli před skrytým křížem a modlili se, mohl si myslet, že pouze uctívají Buddhu. Tento kříž byl určen pouze pro domácí užití, *kakure kirišitan* však vyráběli i jiný druh kříže, který byl přenosný. Byl jím malý kříž vystřižený z papíru, takzvaný *omaburi* (Harrington 1993: 39). Díky své velikosti a materiálu se dal snadno ukrýt v oděvu věřících a v nejhorším případě i spolknout a tím zabránit jeho nalezení při prohlídce. *Kakure kirišitan* tento typ kříže běžně používali například při pohřbech nebo při očistných rituálech a sloužil také k ochraně domů, polí a jedince, který ho u sebe nosil.

Běžné mezi skrytými křesťany byla také rozličná vyobrazení Panny Marie, Ježíše Krista, mučedníků a svatých. Patřily mezi ně malé kovové sošky Panny Marie, dřevotisky zobrazující Ježíše na kříži a svitky či kusy látky, které se věšely na stěnu domu. Na těch byly namalovány obrazy Ježíše, Marie, mučedníků uznávaných církví i zvláštních mučedníků z Ikcuki a světců (Harrington 1993: 38). K zakrytí pravé podstaty obrazů byli Ježíš a Marie často vyobrazováni v buddhistickém stylu a Marie nahrazována buddhistickou bohyní milosrdenství, Kannon. Při prohlídkách domů tak byla většina těchto předmětů považována za buddhistické a křesťané unikli trestu.

Důmyslným způsobem zamaskování byly také nápisy v čínských znacích, které využívaly fonetického čtení. Nápis například využíval kombinace čtení znaků pro horu (山, *san*), rýžové pole (田, *ta*), kruh (丸, *maru*) a střechu (屋, *ja*) k vytvoření jména *Santa Maruja*, Panna Marie (Dougill 2015: 130).

Zajímavým předmětem bylo také takzvané magické bronzové zrcadlo. Toto zrcadlo bylo výjimečné tím, že když se do něj někdo podíval, odráželo jen jeho tvář, když byl ale odraz ze zrcadla promítnut na stěnu, mohli věřící vidět křesťanské obrazy, například ukřižování Ježíše (Lee 2010: 130). Takto zdánlivě neškodné předměty, které přesto měly pro skryté křesťany velký význam, měli úředníci problém odhalit a jejich vlastnictví proto pro *kakure kirišitan* bylo poměrně bezpečné.

Nestačilo však ukrývat a zamaskovávat jen křesťanské předměty a symboly, pro *kakure kirišitan* bylo také důležité neprozradit se svým chováním a zvyky. Konání křesťanských obřadů otevřeně nebylo při probíhajícím pronásledování možné, proto věřící často obřady konali na odlehlých či těžko přístupných místech, například v jeskyních či lesích, kde z hlíny vytvořili malý kopeček. Ten jim sloužil jako náhrada za oltář a měl výhodu v tom, že bylo snadné ho rychle zničit a zahladit tak po sobě stopy (Dougill 2015: 130-131). Pokud se křesťané scházeli ve vesnici, například ke společné recitaci modliteb, činili tak pod jinou záminkou, nejčastěji pod výmluvou pořádání čajového obřadu. Křesťanské svátky slavili věřící v době, kdy se ve vesnici pořádaly šintoistické slavnosti *macuri*. Ty poskytovaly záminku k sešlostem většího počtu lidí a k uctívání *nandogami* (納戸神, „bohů skladu“, skrytých bohů), což byly speciální předměty uctívané jednou z *kakure kirišitan* skupin, tzv. skupinou *nandogami*¹⁰. Struktura a přesná podoba těchto rituálů se v každé křesťanské komunitě trochu lišila, vždy se však skládala ze tří částí. V první části byly bohům nabídnuty obětiny (většinou se jednalo o kombinaci rýžového vína *sake* a ryby), ve druhé přítomní věřící recitovali modlitby a v poslední části se podávalo společné jídlo, které bylo s *nandogami* sdíleno. Tyto *kakure* oslavy se blízce podobaly slavnostem *macuri*, jež se také skládaly z obětí ryb a *sake* (*šinsen*), modliteb (*norito*) a společného jídla (*naorai*) (Turnbull 1998: 168). Křesťanské slavnosti díky této podobnosti mohly být považovány za šintoistické oslavy a křesťanští věřící zůstali neobjeveni.

Jedním z nejvýznamnějších rituálů skrytých křesťanů byl pohřeb. Avšak vykonávání křesťanského pohřbu bylo úřady přísně zakázáno, jak nám dokládají například instrukce pro starosty vesnic vydané úřadem pro pronásledování křesťanů (*šúmon aratame-jaku*) v Ikiuki kolem roku 1645:

„Když někdo zemře, je zakázáno vytvářet symbol ve tvaru znaku džú (十) vyšitím na kimono či vyrytím do rakve nebo vykonávat pohřby podle křesťanských zvyklostí.

Když někdo zemře, je zakázáno předstírat návštěvu jeho hrobu a následně ho uctívat podle křesťanských zvyklostí.“ (Urakawa 1928: 794, cit. podle Turnbull 1998: 193)

---

¹⁰ Druhou skupinou byla „skupina kalendáře“, pro niž byl centrem uctívání tzv. Bastianův kalendář, podle kterého se převáděla data solárních svátků do lunárního kalendáře používaného v Japonsku a vypočítávaly pohyblivé svátky jako Velikonoce.

Skrytí křesťané si však i s tímto problémem poradili, a to vykonáváním dvou pohřbů – jedním oficiálním a jedním neoficiálním. Když někdo ze skrytých křesťanů zemřel, bylo úmrtí oznámeno nejprve vůdci komunity, zvanému *odžijaku*. Jelikož musely být všechny pohřby prováděny v buddhistickém stylu, bylo následně posláno pro buddhistického mnicha do rodinného chrámu *dannadera*, ve kterém byl nebožtík registrovaný. V době před příchodem mnicha se pak odehrával tajný křesťanský pohřeb. Při něm *odžijaku* za mrtvého přibližně čtyřicet až padesát minut odříkával modlitby a následně mu pod kimono na kůži položil malý papírový kříž *omaburi* (Harrington 1993: 51). Obsah tohoto rituálu se v každé kakure kirišitan komunitě trochu lišil. V Ikcuki například *omaburi* nepokládali pod kimono, ale vkládali ho do ucha – do pravého, pokud se jednalo o muže, nebo do levého, v případě, že nebožtíkem byla žena. Na ostrovech Gotó do rakve přidávali tzv. útržek z Bastianova kimona. V některých komunitách tělo navíc kropili svěcenou vodou, tzv. *San Juan-sama*. Po vykonání rituálu bylo tělo uloženo do rakve a odevzdáno buddhistickému mnichovi, jenž se postaral o zbytek pohřbu (Turnbull 1993: 193-194).

Při buddhistické části pohřbu byly recitovány buddhistické sůtry. Skrytí křesťané se však obávali, že sůtry poskvrní duši zemřelého a zabrání jí tak vstupu do nebes. Aby tomuto nežádoucímu účinku předešli, prováděli obřad na nulifikaci sůter. Tento obřad spočíval v tom, že zatímco buddhistický mnich v jedné místnosti odříkával posvátné sůtry, seděl ve vedlejší místnosti *odžijaku* nebo někdo z křesťanské komunity, namáčel růženec v kotlíku naplněném svěcenou vodou a odříkával při tom *kjókeši no orašo* (modlitby na nulifikaci sůter), čímž se měl účinek sůter anulovat (Turnbull 1998: 193).

Náhrobky byly sice v buddhistickém stylu, ale i ty se pozůstali křesťané snažili nějak označovat. Jednou metodou bylo například uspořádání buddhistického nápisu „*Namu Amida Bucu*“ do tvaru kříže (Dougill 2015: 130) nebo vyrývání malých skrytých symbolů kříže do náhrobku. Na Ikcuki se zase pozůstali křesťané snažili, aby náhrobek vždy směřoval k jejich posvátnému ostrovu *Nakae no šima* (Turnbull 1998: 194).

V raných letech pronásledování křesťané pevně věřili, že je v pořádku se skrývat, ale že pokud budou dotázáni na víru, nesmí lhát o tom, zda jsou či nejsou křesťané. I falešná apostaze byla zpočátku díky vlivu příruček jako *Maručirio no kokoroe* (Příprava na mučednictví) zavrhována, s postupem let se však *kakure kirišitan* rozhodli, že je falešná apostaze nezbytným zlem pro uchování víry jejich předků. Na metodu *fumie*, při které museli šlápnout na obraz Panny Marie nebo Ježíše, aniž by se svým zdráháním či jiným podezřelým

chováním prozradili, tak vymysleli malý háček. Dokázali sami sebe přesvědčit, že proces *fumie* je jen pouhé šlápnutí, které není závažným prohřeškem proti víře, pokud svůj čin odčiní. Před samotným šlápnutím se proto v duchu modlili a omlouvali za svůj čin a po návratu domů pálili slaměné sandály, ve kterých na obraz šlápli, popel smíchali s vodou a tuto směs vypili (Turnbull 1998: 41).

Posledním, ale neméně důležitým prostředkem, kterým se *kakure kirišitan* snažili sebe i svou víru ochránit, bylo důsledné skrývání a izolace křesťanské komunity od okolí, ať už zajištěním čistě křesťanských domácností v jedné *gonin-gumi* nebo izolací celé vesnice. Často se tak stávalo, že křesťanské komunity ze dvou sousedních vesnic o sobě vzájemně nevěděly. Opatrnost a podezřívavost se však vyplatila a mnoha *kakure kirišitan* komunitám se podařilo toto těžké období přežít, i když se jejich samostatnost podepsala na způsobu praktikování víry.

3.3 Rozdíly mezi praktikami *kakure kirišitan* a církevním dogmatem

Následkem perzekuce křesťanů došlo k izolaci křesťanských komunit a ke snížení kontaktu s katolickými kněžími. Tyto faktory spolu se skutečností, že skrytí křesťané neměli přístup k organizované církvi, vedly u *kakure kirišitan* k vytvoření vlastní hierarchické struktury a začleňování prvků z jiných náboženství – buddhismu a šintoismu – do vlastních náboženských praktik a víry. Příčinou tohoto přebírání a slučování náboženských představ bylo nedostatečné zaučení nových konvertitů ze strany misionářů a větší ochota přeživších křesťanů ke kompromisu. S následnými generacemi se buddhismus a šintoismus, původně sloužící jen jako zástěrky pro praktikování křesťanství, staly součástí *kakure kirišitan* víry.

Již před vydáním druhého protikřesťanského ediktu v roce 1614 pobývalo v Japonsku kněží málo a většina z nich byla evropského původu – první dva japonští kněží byli vysvěceni až roku 1601 (Turnbull 1998: 69). Když byla většina kněží roku 1614 vyhnána, převzali o věřící starost *iruman* (z portugalského slova *irmãos*, bratři) a dvě skupiny laiků – *dódžuku* a *kanbó*. *Dódžuku* nebyli sice členy jezuitského řádu, ale byli součástí jeho hierarchie. Pomáhali kněžím vést církvi na farní úrovni, kázali, učili doktrínu, přijímali korespondenci a řídili komunikaci s ostatními farnostmi, účastnili se pohřbů a mší a vítali nové zájemce o víru. *Kanbó* se starali o správu kostela, učili děti modlitby a křesťanskou doktrínu, předčítali na nedělních bohoslužbách, navštěvovali nemocné, přivolávali kněze pro umírající a vedli pohřební obřady (Harrington 1993: 20).

Tato struktura však potřebám věřících nestačila, neboť nenahrazovala chybějící kněží a biskupy. Po skrytí a izolaci křesťanů v roce 1640 si proto komunity *kakure kirišitan* vytvořily novou strukturu. Ta se lišila podle toho, zda komunita uctívala Bastianův kalendář nebo předměty *nandogami*. V čele skupiny kalendáře stál *čókata*, jenž podle Bastianova kalendáře každoročně převáděl data solárních svátku do lunárního kalendáře, vypočítával pohyblivé svátky, upozorňoval ostatní věřící na blížící se svátky a vedl také pohřební a pamětní obřady. V některých oblastech byl tento post dědičný. Pod *čókata* stáli *mizukata*, již měli na starost pokřtívání novorozenců. *Mizukata* byl volen z řad věřících a obvykle úřad zastával tři až pět let. Organizace skupiny kalendáře se v každé vesnici trochu lišila, v některých vesnicích například pod *čókata* a *mizukata* stáli ještě *kikikata* a *kikijaku*, posty *čókaty* a *mizukaty* však byly zastávány všude, i když se pro ně v některých oblastech používal jednotný termín *kanbójaku* (Turnbull 1998: 56-57).

Organizace druhé *kakure kirišitan* skupiny byla složitější. V jejím čele stál *odžijaku* (též označován *odžisama*, *odžiisama*, *džijaku* či starším označením *sazukejaku*), jenž byl ekvivalentem *mizukata* a zastával zhruba pozici biskupa. Podobně jako biskup nosí berlu, nosil *odžijaku* hůl jako odznak své moci. Jeho hlavní povinností bylo křtít, vedl ale také pohřební rituály a pomazával nemocné. Byl volen lidmi a jedinou podmínkou pro jeho zvolení byla znalost slov potřebných k vykonání křtu (Turnbull 1998: 65).

Odžijaku také dohlížel na *cumoto*, což byly obvykle soukromé domy, ve kterých byly uchovávány *nandogami*. Tyto domy představovaly pro *kakure kirišitan* nejdůležitější místo k setkávání a odpovídaly kostelům. V některých vesnicích bylo *cumoto* pevně dané, v jiných se přesouvalo do jiného domu každých pár let. Hlavou *cumoto* byl *ojadžijaku* (též *gobanjaku* či *ottosama*), jenž byl ekvivalentem faráře. Jeho povinností bylo chránit *cumoto* a vést slavnosti, proto si musel pamatovat mnoho modliteb. Když se pod jedním *odžijaku* nacházelo více *cumoto*, byly *cumoto* označovány od nejvyššího, tedy nejdříve vzniklého, po nejnižší, nejnověji vzniklého, jako *uwajado*, *nakajado* a *šitajado* a *ojadžijaku* poté jako *gobanjaku*, *nibanjaku* a *sanbanjaku* (Harrington 1993: 43-44).

Každé *cumoto* se skládalo z několika *konpanja* (z portugalského *companhia*, společenství). Tato společenství byla zodpovědná za poskytování životních nákladů pro *odžijaku* a od roku 1643 korespondovala se systémem *gonin-gumi*. V čele společenství stál učedník *jakučú* (dřív zvaný *mideši*), který odpovídal pozici jáhna a jenž pomáhal s výkonem rituálů a byl zodpovědný za organizaci a správu financí společenství. Byl volen na různě dlouhou dobu z řad prostých věřících, neboť jedině, co měl znát, byly základní

modlitby. Pokud ale ani ty neuměl, mohl ho v jeho roli při výkonu rituálů kdokoli zastoupit. Zároveň byl tento post nejvyšším úřadem, který mohla zastávat žena (Harrington 1993: 44).

Pod každou *konpanja* spadalo několik domácností *ie*, které kromě živých členů zahrnovaly i již zemřelé a budoucí generace, čímž se zajišťovala kontinuita *ie* (Harrington 1993: 44). Na rozdíl od církve, která za základní jednotku víry považuje jedince, tvořily domácnosti základní jednotku *kakure kirišitan* víry.

Vytvořením takto složité struktury se věřící snažili kompenzovat chybějící kněží, kteří byli potřeba k udělování svátostí. Přesto se důraz z přijímání svátostí přesunul na jiné oblasti víry, které nevyžadovaly přítomnost kněze. Základem náboženského života *kakure kirišitan* se proto stal křest a pohřeb, které byly považovány za nejdůležitější náboženskou praktiku, pomoc umírajícím při modlitbě za spásu, odříkávání modliteb a oslava svátků.

V katolické církvi existuje přesvědčení, že křest je nezbytný pro smazání prvotního hříchu, a proto musí být pokřtěn každý, kdo chce v posmrtném životě vstoupit do ráje. Důležitost křtu byla zdůrazněna na Tridentském koncilu¹¹ (1545-1563), který zároveň povolil křtít i kvalifikovaným laikům (Dougill 1998: 166). Křest obvykle vykonává biskup, kněz či jáhen, avšak ve výjimečných případech, kdy není přítomen ani jeden z těchto duchovních, smí křest provést každý. Jedinou podmínkou je, že křest musí proběhnout podle platných pravidel – musí tedy dojít k polití křtěného křestní (svěcenou) nebo alespoň čistou vodou, k vyřčení jeho jména a k pronesení slov: „Já tě křtím ve jménu Otce i Syna i Ducha Svatého.“ Křest tedy jedinou ze sedmi svátostí, který směli *kakure kirišitan* oficiálně bez přítomnosti kněží vykonávat. Měl pro ně speciální význam a křtitel byl ostatními věřícími držen ve vysoké úctě, jak nám dokládá hierarchická struktura obou skupin skrytých křesťanů. Věřící na křest často používali vodu, kterou nasbírali v okolí mučednických hrobů nebo míst jako *Nakae no šima*, kde byli mučedníci popraveni, neboť věřili, že takováto voda je posvěcená (Turnbull 1998: 108). Za svěcenou vodu lze však považovat pouze tu vodu, jež byla posvěcena biskupem, knězem nebo jáhnem.

Přestože byl křest jedinou svátostí, kterou směli věřící bez přítomnosti kněze vykonávat, našli způsoby, jak některé z ostatních svátostí nahradit. Jednou takovou svátostí bylo pokání. V Japonsku bylo vysvětlení konceptu hříchu a jeho následného odpuštění těžké, neboť Japonci představu hříchu neznali. Pro misionáře tak bylo velmi obtížné japonským

---

¹¹ Tridentský koncil svolal roku 1545 papež Pavel III. jako reakci na vznik protestantství. Koncil zasedal v italském Tridentu a položil základ reformace katolické církve.

věřícím vysvětlit význam prvotního hříchu a Kristovy oběti, podařilo se jim však alespoň novým konvertitům vštípit povinnost litovat a vyznat se z jakýchkoli myšlenek a skutků, které šly proti křesťanskému učení (Harrington 1993: 94). Jelikož bylo ale kněží málo, kolovala mezi japonskými věřícími příručka *Končirisan no rjaku* (Kajícnost ve zkratce). Ta vysvětlovala potřebu vyznání, vyzývala ke čtení příručky, pokud člověk zhřeší a není na blízku kněz, neboť ke spáse duše podle ní stačí jen projev skutečné lítosti. Udávala také, které pasáže se mají číst nemocným a umírajícím, a stanovovala, že v případě nouze, např. pokud věřící čelí mučení a smrti, si stačí přečíst jen poslední modlitbu na konci výtisku (Harrington 1993: 23). Tato příručka tedy sloužila jako náhrada zpovědi a zároveň posledního pomazání, které za normálních okolností také vyžadovalo přítomnost kněze. Pojem hříchu poté *kakure kirišitan* nahradili šintoistickým konceptem rituální očisty. Podle něj žili věřící v rovnováze, ze které se vychýlili, pokud nějakým svým činem urazili *kamisama*. To jim následně seslalo varování *tatari* a křesťané tak věděli, že je pro usmíření *kamisama* potřeba něco udělat a nastolit tak zpět rovnováhu (Dougill 1998: 183).

Další svátost a důležitou součástí života skrytých křesťanů představovalo manželství. K jeho uzavření byl potřeba kněz, jak již však víme, kněží bylo v Japonsku málo. Pokud to bylo možné, nechávali se *kakure kirišitan* oddat jedním ze skrývajících se kněží, takováto příležitost se však naskytla málo kdy. I přes vědomí, že je jejich přítomnost u svateb církvi vyžadována, nezanechali misionáři žádné instrukce, jak svatby vykonávat tak, aby je církev uznala (Harrington 1993: 23). Skrytí věřící se proto oddávali vzájemně a jejich svatební obřad měl podobu hostiny. Na rozdíl od platně uzavřeného manželství, které se uzavírá na celý život a končí teprve smrtí jednoho z manželů, bylo manželství skrytých křesťanů možné kdykoliv zrušit za předpokladu, že s tím zúčastněné strany souhlasily (Harrington 1993: 116).

K ostatním svátostem, tedy biřmování, eucharistii a vysvěcení kněží měli *kakure kirišitan* taktéž malý přístup. Na rozdíl od ostatních svátostí si však pro ně nikdy nenašli náhradu ani nepovýšili své vyvolené členy, aby tyto svátosti vykonávali za církevní duchovní. Biřmování a vysvěcení kněží navíc vyžadovalo přítomnost vyššího duchovního než je kněz – biskupa, ten však v Japonsku pobýval pouze mezi léty 1598 a 1614 (Harrington 1993: 22). Biřmování se proto dostalo jen malé hrstce japonských věřících. Eucharistie vyžadovala přítomnost pouze kněze, přesto byla pro skryté křesťany těžko přístupná a časem jejich povědomí o eucharistii jakožto jedné ze svátostí úplně vymizelo (Harrington 1993: 95).

Jak vypadaly pohřební praktiky skrytých křesťanů, jsme již vysvětlili v předchozí kapitole, zaměříme se proto jen na další faktory s nimi spojené. Poté, co byl křesťan pohřben,

připomínali si ostatní věřící jeho úmrtí vždy každý třetí, sedmý, třicátý pátý a čtyřicátý devátý den po skonání a celých čtyřicet devět dní za mrtvého vykonávali speciální modlitby. Obdobně byl připomínán první, třetí, sedmý, třináctý, dvacátý pátý, třicátý třetí a čtyřicátý devátý rok úmrtí (Harrington 1993: 51). Tato praktika byla ovlivněna buddhismem, který jako výročí smrti udává ještě stý den a sedmnáctý rok a místo čtyřicátého devátého roku udává rok padesátý. Prostřednictvím buddhismu také docházelo v *kakure kirišitan* víře k přeměně duší mrtvých na *kami*, kteří byli následně uctíváni jako předci. Uctívání předků má v Japonsku dlouhou tradici a zajišťuje, že nedochází k vymizení existujících společenských vztahů a že jedinec je po smrti uctíván žijícími příbuznými a zůstává tak nadále členem domácnosti *ie*. Proces přeměny duše na *kami* má několik fází. V první fázi se duše nedávno zemřelého (*širei*) stane buddhou (*hotoke*), po několika letech se z ní stává předek (*senzo*) a nakonec se přeměňuje na *kami* a stává se součástí kolektivního božstva daného místa.

Během prvních čtyřiceti devíti dnů si pozůstali zemřelého připomínali dočasnou pamětní destičkou *ihai* z lakovaného dřeva nebo papíru, kterou si přinesli z hřbitova a kterou doma položili na nízký stolek před *bucudan*¹². Čtyřicátý devátý den tuto dočasnou destičku nahradili stálou pamětní destičkou z černého lakovaného dřeva, na kterém bylo zlatě napsáno posmrtné jméno zemřelého (Turnbull 1998: 196).

Oddělení duše od těla je považováno za dokončené při první buddhistické památce zemřelým - *Bon* festivalu. Kromě těchto tří dnů, po které *Bon* trvá, se japonští křesťané za mrtvé modlí také při *Otobarai*, kterému se v některých oblastech říká také *Otogabarai* či *Ótomurai* (Turnbull 1998: 197). Tento svátek je spojený s katolickým svátkem zesnulých, který připadá na druhého listopadu a pomocí něhož se jezuitští misionáři snažili o odvrácení pozornosti japonských věřících od jejich vlastních dní pro uctívání předků a o převedení uctívání předků do formy přijatelné církví.

S uctíváním předků souvisí asi největší rozdíl mezi *kakure kirišitan* vírou a křesťanskou doktrínou. Je jí polyteistická povaha *kakure kirišitan* víry. Zatímco křesťanství hlásá existenci pouze jednoho jediného Boha, skrytí křesťané věří ve více bohů a božstev, které souhrnně označují jako *kamisama*. Patří mezi ně Bůh, Ježíš Kristus, Panna Marie, speciální náboženské předměty *gozensama* a místní mučedníci (Turnbull 1998: 111).

Mučedníci se stejně jako předci stávali *kami* s nadpřirozenou silou a jejich hroby či místa spojená s jejich smrtí byla uctívána. Každá komunita skrytých křesťanů měla vlastní

---

¹² Bucudan je buddhistický oltář nacházející se v chrámech a domech japonských buddhistů.

mučedníky a místa, která uctívala, církve však měla zájem jen o *Gasparu-sama*, *Nakae no šima* a *Dandziku-sama*, poslední z nichž bylo postaveno na místě malé rybářské boudy, ve které se za perzekuce ukrýval pár skrytých křesťanů s miminkem a jež dětský pláč prozradil pronásledovatelům (Dougill 2015: 216-217).

Gozensama jsou jednou ze šesti kategorií *nandogami* a jedná se o kovové sošky Panny Marie, dřevotisky zobrazující Ježíše na kříži a o závěsné svitky nebo plátna vyobrazující Ježíše, Pannu Marii, mučedníky nebo svaté. Další kategorie tvoří malé dřevěné destičky *ofuda*, o kterých budeme mluvit za chvíli, svěcená voda přezdívaná *San Juan-sama* a tyčinka s nádobou, ve které je uchovávána, konopné dűtky *otenpeša*, papírové křížky *omaburi* a různé menší předměty jako růženec, které se nosily v rukávech a jimž se říkalo *tamoto kami* (Harrington 1993: 37-39).

Kromě těchto božstev uctívali *kakure kirišitan* také šintoistické *kami*, mezi kterými byly i přeměněné duše křesťanských předků a mučedníků, a navštěvovali šintoistické svatyně. Jejich víra ve vícero bohů se tedy vůbec neslučovala s křesťanským dogmatem o jediném Bohu. Důvodem začlenění šintoistických *kami* do *kakure kirišitan* panteonu byla snaha, aby se věřící zapojovali i do náboženských obřadů ostatních náboženství, což křesťanští konvertité dříve odmítali. V období po uzavření země křesťanům účast na návštěvě svatyní či festivalů pomáhala skrývat jejich pravou víru.

O tom, jak skrytí křesťané slavili různé svátky, jsme se zmínili již v předchozí kapitole, připomeňme tedy jen, že svou strukturou obětin *sake* a ryb, modliteb a společného jídla připomínaly strukturu šintoistických *macuri*, při kterých se také obětuje ryba a *sake*, modlí a následně pořádá společná hostina. Na rozdíl od *macuri* ale křesťanské obřady nekladou takový důraz na osobní rituální očistu, modlitby jsou původem křesťanské a *kami* byli původně křesťanskými mučedníky. Zároveň také *kakure kirišitan* obřady připomínají mši, neboť i při nich dochází k obětování chleba a vína a jejich následnému sdílení s účastníky mše. Skrytí křesťané však ryby a *sake* obětuji jen prostými modlitbami díky, které nenaznačují, že by obětiny měly symbolizovat tělo a krev Ježíše (Turnbull 1998: 167).

S tím souvisí i rozdílné zaměření *kakure kirišitan*. Zatímco křesťanství je zaměřeno především na posmrtný život a zajištění si cesty do ráje, skrytí křesťané se zajímají především o život na tomto světě. Dokládá to například obsah modliteb skrytých křesťanů – většina modliteb žádá o zajištění blahobytu, bezpečí, úspěchu při lovu či dobré úrody nebo bezpečného porodu (Turnbull 1998: 213).

Kakure kirišitan si také vytvořili vlastní praktiky a předměty, které v evropském křesťanském světě nenajdeme. O *nandogami* a jejich uctívání jsme se již zmínili, doplníme tedy informace o jedné jejich části – *ofuda*. Skrytí křesťané si velice vážili růženců, jelikož byly dováženy z Evropy, a byly proto mezi věřícími velmi ceněné. Časem došlo u skupiny *nandogami* k přeměně růžence na *ofuda*, což byly malé dřevené destičky používané k věštění. *Ofuda* se skládala ze šestnácti dílků, každého o velikosti asi 2,5 a 3,7 centimetrů. *Ofuda* reprezentovaly růžencová tajemství, tedy patnáct příhod z života Ježíše a Panny Marie. Z jedné strany proto na nich byl nakreslen kříž a napsáno číslo od jedné do pěti a na druhé napsán znak nebo symbol, který pět z nich označoval jako tajemství radostná, dalších pět jako bolestná a posledních pět jako slavná. Šestnáctý díl byl obvykle označen znakem pro štěstí a slovem *amen* napsaným v katakaně a představoval nejšťastnější kousek ze všech šestnácti dílků. Učedník *jakučú* měl sadu s *ofuda* doma v pytlíčku a vždycky je přinesl na setkání v *konpanja*, kde si lidé destičky losovali pro předpověď štěstí na další měsíc. Praxi losování *ofuda* se nazývá *ošikae* a podobá se losování věšteb v šintoistických svatyních. *Ofuda* destičky jsou zvláštní tím, že v průběhu let ztratily veškerý křesťanský kontext a používají se již jen pro věštění (Harrington 1993: 45-46).

Dalším výrazně pozměněným prvkem *kakure kirišitan* víry byla Bible. Ta do japonštiny za působení misionářů nikdy nebyla přeložena celá, učeny byly jen její nejhlavnější části – stvoření světa, příběh Adama a Evy nebo narození, život a smrt Ježíše Krista. V období po uzavření země si však skrytí křesťané sepsali vlastní bibli, nazývanou *Tenči hadžimari no koto* (天地始之事, Počátek nebes a země). O této bibli skrytých křesťanů se jako první ze západních misionářů dozvěděl Francouz Bernard Petitjean, který její kopii obdržel 14. března 1865 od Mataičiho Dominga, křtitele *kakure kirišitan* komunity z Urakami (Whelan 1996: 13). Podle Mataičiho byla kniha sepsána z paměti mezi léty 1822–1823. Tato kopie se nám však nedochovala – nejstarší kopie *Tenči hadžimari no koto* pochází z roku 1827. Jedná se zároveň o jediný dochovaný text skrytých křesťanů z období Tokugawa. Kniha obsahuje příběhy převzaté z Bible, z křesťanských legend a apokryfních příběhů. Začíná příběhem o stvoření světa, o pádu andělů a o Adamovi a Evě, pokračuje narozením, životem, smrtí a vzkříšením Ježíše a jeho nanebevzetím a končí příběhem o konci světa. Do těchto příběhů jsou však zamíchány buddhistické prvky a lidové představy.

Vliv buddhismu vidíme například na hodnostech (znacích) a podobách, které jsou Bohu připisovány. Ten je se svými dvě stě znaky a čtyřiceti dvěma podobami (Whelan 1996: 39) stavěn do pozice nadřazené Buddhovi, který má znaků jen třicet dva. Dvanáct nebes

vytvořených Bohem je také ovlivněno buddhistickou kosmologií, v *Tenči* však mají jejich jména pravděpodobně původ v křesťanství - např. *Benbó* má zřejmě představovat limbus, *Pappa* odkazovat na papeže (portugalsky *papa*) a *Paraiso* (v portugalštině ráj) a *Koroteru* (z portugalského *hortelo*, zahrada obehnaná zdí) znamenat ráj (Whelan 1996: 76). Nebem převzatým z buddhismu je pak například *Gokuraku*, buddhistický ráj. (Whelan 1996: 30).

Z dalších vlivů vidíme například oblíbenou lidovou postavu *tengu*, která v textu nahrazuje d'ábla, zvyk černění zubů vdanými ženami po příplutí na *Ario* (hora Ararat) či udání konkrétního počtu 44.444 dětí zavražděných králem Herodem. Bible ale přesný počet neudává:

„Když Herodes poznal, že ho mudrci oklamali, rozlítl se a dal povraždit všechny chlapce v Betlémě a v celém okolí ve stáří do dvou let, podle času, který vyzvěděl od mudrců.“ (cit. ČEP, Matouš 2: 16)

Skrytí křesťané toto číslo pravděpodobně zvolili pro čtení čísla čtyři (*ši*), které je homonymem se slovem smrt, a proto si Japonci toto číslo spojují se smrtí. Opakováním čísla je pak představa smrti znásobena.

Objevuje se zde také několik překroucených představ křesťanství. Jednou z nich je označení Panny Marie jakožto Ducha svatého, což je v rozporu s křesťanskou doktrínou. Nejsvětější Trojice se v křesťanství skládá ze tří osob: Otce, Syna a Ducha svatého. Za Otce bývá označován Bůh stvořitel a za Syna Ježíš Kristus, nejsložitější je však na pochopení Duch svatý, který bývá symbolizován například holubicí nebo plamenem. Rozhodně se však nejedná o Pannu Marii, neboť ta podle Bible počala sestoupením Ducha svatého:

„Maria řekla andělovi: „Jak se to může stát, vždyť nežiji s mužem?“ Anděl jí odpověděl: „Sestoupí na tebe Duch svatý a moc Nejvyššího tě zastíní; proto i tvé dítě bude svaté a bude nazváno Syn Boží.“ (cit. ČEP, Lukáš 1: 34–35)

Posledními dvěma body, kterými se *kakure kirišitan* liší, jsou evangelizace a převaha formy nad doktrínou. Jelikož se *kakure kirišitan* byli nuceni ukrývat před autoritami, jež vyhledávaly a likvidovaly zbytky křesťanské komunity, dává smysl, že se nesnažili šířit evangelium. Jejich společenství tak bylo uzavřené a vstoupit se do něj dalo jen narozením, někdy i svatbou. Ukázkou převahy formy vyznávání víry nad doktrínou uvidíme v následující

kapitole, kde vysvětlíme, proč se skrytí křesťané rozhodli trvat na pokračování vyznávání křesťanské víry svým způsobem, přestože byl v rozporu s doktrínou.

3.4 Objevení kakure kirišitan

Po uzavření země byli křesťané v Japonsku, stejně tak jako veškerá snaha o šíření víry v této zemi, považováni za ztracené. Bez kněží, bez Bible, bez možnosti kontaktu s církví a s jen povrchními znalostmi o křesťanské víře by nebylo divu, kdyby v tomto období křesťanství v Japonsku zaniklo. To si myslely i japonští pronásledovatelé, když roku 1792 zrušili *šúmon aratame-jaku* s tím, že je likvidace pozůstalých křesťanů dokončena. První krok k obnově misii podnikla roku 1831 Společnost pro šíření víry¹³ (*Society for the Propagation of the Faith*) když šířením katolictví v Japonsku a Koreji pověřila Společenství zahraničních misii v Paříži (*Société des Missions-Étrangères de Paris*, MEP). Roku 1844 se jeden francouzský misionář vypravil na Okinawu, aby se tam naučil japonštinu a zvyky Japonců a mohl tak úspěšněji vykonávat misie v Japonsku. Z Okinawy podnikl několik pokusů o výpravu do hlavní části Japonska, ale neúspěšně. V roce 1855 se k němu v učení přidal otec Prudence Girard (Dougill 2015: 182).

V roce 1852 byl Matthew Calbraith Perry pověřen námořní výpravou do Japonska za účelem navázání diplomatických vztahů mezi Japonskem a Spojenými státy americkými. Do Japonska dorazil 8. července 1853 se čtyřmi loděmi a předal Japoncům dopis od prezidenta Spojených států žádající o úmluvu. V únoru 1854 připlul do Eda a 31. března došlo k podepsání Kanagawské smlouvy, první úmluvy mezi oběma zeměmi (britannica.com). Smlouva zajišťovala otevření přístavů Šimoda a Hakodate americkým lodím, povolovala založit americký konzulát v Šimodě a zaručovala dobré zacházení se ztroskotanými americkými mořeplavci. Ostatní země brzy následovaly příkladu USA a podepsaly s Japonskem podobné smlouvy.

9. února 1858 byla podepsána Smlouva o přátelství a obchodu mezi Francií a Japonskem, která svým čtvrtým článkem Francouzům v Japonsku zaručovala svobodu vyznání a povolení stavět na svých enklávách náboženské stavby potřebné k praktikování víry (Harrington 1993: 100). Japonci také slíbili zrušit veškeré praktiky, jež by škodily křesťanství. Překážkou ke splnění tohoto slibu však byl druhý protikřesťanský edikt z roku 1614, který

---

¹³ Společnost pro šíření víry je mezinárodní asociace pro koordinaci a asistenci katolickým misionářům. Byla založena roku 1822 v Lyonu ve Francii Francouzskou Pauline-Marie Jaricot. O rok později společnost získala podporu papeže Pia VII.

nadále zůstal v platnosti a který Japoncům zakazoval vyznávat křesťanskou víru. Francouzi proto nesměli konat misie mezi obyvateli Japonska.

V roce 1860 vznikla kaple v Hakodate, o rok později kostel v Jokohamě a roku 1864 byl v Nagasaki postaven kostel Óura, na jehož výstavbu dohlížel otec Bernard Petitjean. Jeho kolega, otec Girard, jenž byl vedoucím katolických misí v Japonsku mezi léty 1858 až 1866, se jako první doslechl o existenci skrytých křesťanů a chtěl se s nimi setkat (Lee 2010: 125).

3.4.1 Setkání Petitjeana a skrytých křesťanů z Urakami

Jelikož misionářům edikt z roku 1614 zakazoval kázat mezi místním obyvatelstvem, nemohli se skryté křesťany vydat hledat sami, ale museli se *kakure kirišitan* pokusit přilákat k sobě a počkat, až se objeví. To se podařilo a 17. března 1865 došlo k prvnímu setkání, když za otcem Bernardem Petitjeanem do kostela v Óure přišla patnáctičlenná skupinka skrytých křesťanů z Urakami (Lee 2010: 125). Celé setkání Petitjean popsal ve svém dopise otci Girardovi:

„Včera okolo čtvrt na jednu odpoledne jsem uviděl skupinku asi patnácti japonských mužů a žen stojících před bránou. Když jsem otevřel dveře kostela a přiblížil se k oltáři, skupinka mě následovala. Jedna žena okolo čtyřiceti až padesáti let se ke mně přiblížila, položila si ruku na hrud' a řekla: „Všichni z nás tady mají stejné srdce jako vy.“ „Opravdu?“ zeptal jsem se ženy, „odkud tedy jste?“ „Z Urakami,“ odpověděla. „Všichni máme v Urakami stejné srdce jako vy.“ Následovala otázka: „Kde je socha Panny Marie?“ Panny Marie! Po uslyšení tohoto svatého jména jsem již nepochyboval. Tito lidé musí být potomci japonských křesťanů z dávné doby.“ (Guide to Pilgrimage Sites and Churches in Nagasaki 2005, cit. podle Dougill 2015: 183-184).

Petitjean dokonce od Mataičiho Dominga, křtitele (*mizukata*) skrytých křesťanů v Urakami, obdržel kopii jejich bible zvanou *Tenči hadžimari no koto*, která prý byla sepsána v letech 1822–1823. Petitjean tuto kopii odeslal do Jokohamy do úschovy, kde byla roku 1874 zničena při požáru (Dougill 2015: 185).

Po tomto objevu pozůstatku křesťanů začali misionáři skryté křesťany hledat a objevili skryté komunity v Amakuse, Gotó, Ikicuki, Kurosaki a Hiradu (Harrington 1993: 103). To byla pro misionáře dobrá zpráva, Petitjean se však obával, jak moc bude pokroucená víra těchto křesťanů. Katoličtí misionáři v Asii se totiž v této době potýkali s následky Polemiky o čínských rituálech¹⁴ a ortodoxním postojem církve ve Francii. Misionáři se proto sice snažili japonským skrytým křesťanům přizpůsobit například jazykem a používáním *kirišitan* slov, mnohé praktiky *kakure kirišitan* jim ale vadily.

Optimismus Petitjeana z přibývajících věřících ale zkazil protikřesťanský přístup autorit, neboť druhý protikřesťanský edikt byl stále v platnosti a pronásledování nadále probíhalo. Skrytí křesťané byli perzekutory převážně ignorováni až na několik *kuzure* (kolapsů). První kolaps se odehrál v letech 1790-1795, druhý 1842, třetí 1859 a čtvrtý se odehrál v roce 1867, tedy po setkání skrytých křesťanů s Petitjeanem. Když se autority dozvěděly o francouzském misionáři v Nagasaki a o objevujících se skrytých křesťanech, kteří se začali shromažďovat kolem kostela v Óuře, varovaly misionáře, ať přestanou. Petitjean se proto s křesťany začal scházet jen v noci. V roce 1867 přijelo do Japonska dalších patnáct kněží, kteří po skrytých křesťanech začali požadovat, aby sladili své praktiky s dogmatem katolické církve. Odrazovali je například od uctívání Marie Kannon nebo od konání buddhistických pohřbů. A právě druhým bodem se řídil jeden křesťan z Urakami, když starostovi vesnice napsal dopis, ve kterém odmítl mít buddhistický pohřeb. Dopis se dostal do rukou perzekutorů, jež zahájili vyšetřování a zatýkání osob podezřelých z vyznávání křesťanství. Francouzští misionáři se byli nuceni ukrýt v horách a několik desítek japonských věřících přišlo o život (Dougill 2015: 187-188).

3.4.2 Iwakurova mise a její vliv na problém skrytých křesťanů

Když se o incidentu dozvěděly západní mocnosti, byly pobouřeny. Především Francii se takovéto zacházení s jejími misionáři a místními věřícími nelíbilo a silně proti pronásledování křesťanů protestovala. Tokugawské bakufu ale v té době čelilo sociálnímu hnutí *sonnó džói* (尊皇攘夷, „úcta císaři, vyhnání barbarů“), které se pokoušelo o svržení šógunátu. Ústup západním mocnostem by proto byl vnímán jako slabost, což si šógunát

---

¹⁴ Polemika o čínských rituálech (Chinese Rites controversy) byl spor mezi římsko-katolickými misionáři ohledně pobožnosti konfuciánů a čínských rituálů v 17. a 18. století. Jádrem sporu byla otázka, zda jsou čínské rituály uctívání předků a jiné konfuciánské a čínské rituály považovány za náboženské obřady a zda jsou tudíž slučitelné s katolickou vírou. Jezuité věřili, že tyto rituály nemají náboženský charakter, a neodporují tedy křesťanské víře a měly by být povoleny. Dominikáni a františkáni nesouhlasili a obrátili se na papeže Klementa XI. v Římě. Ten tyto rituály roku 1704 zakázal a zákaz podpořil v roce 1715 papežskou bulou.

nemohl dovolit. I tak šógunát tlak hnutí nevydržel a v říjnu 1867 Tokugawa Jošinobu (šógun Keiki) abdikoval z funkce šóguna. Na začátku následujícího roku vznikla nová vláda v čele s císařem Meidži. Ta ale místo zrušení pronásledování naopak upevnila protikřesťanské postavení Japonska, neboť se obávala možného křesťanského povstání a příjezdu kolonizátorů. Objevovaly se protikřesťanské cedule a v letech 1869-1873 probíhala nová vlna perzekuce, při níž bylo z Kjúšú vyhnáno asi 4.000 věřících. Přestože při této vlně vysídlování nebyl nikdo popraven, asi pětina křesťanů zemřela na následky podvýživy, zimy nebo hrubého zacházení. Ti, co se po skončení pronásledování vrátili, utrpěli finanční ztráty a přišli o své společenské postavení. Proti misionářů žádné kroky podniknuty nebyly (Harrington 1993: 107-108).

V této době se postavení křesťanů v Japonsku promítlo i do zahraniční politiky. Nová vláda si uvědomovala zátěž, kterou pro ni nerovnoprávné smlouvy se západními mocnostmi představovaly. V reakci na snahu smlouvy změnit bylo vysláno Iwakurovo poselstvo, pojmenované podle Iwakury Tomomiho, který výpravu vedl. Poselstvo vyplulo z Jokohamy 23. prosince 1871 na cestu do Evropy a Ameriky s třemi cíli: začít předběžné vyjednávání o nápravě nerovných smluv, studovat západní politické a vojenské systémy, průmysl a školství a získat uznání pro novou vládu a podporovat obraz rozvoje Japonska (Notehelfer 2004: 92). Výprava navštívila několik zemí, mezi nimi také například USA, Anglii, Francii, Německo, Belgie, Itálii nebo Švýcarsko. V mnoha zemích, obzvláště katolických, bylo však poselstvo kritizováno za zacházení s křesťany v Japonsku. Když si japonská vláda uvědomila, že pronásledování křesťanů stojí v cestě jejích cílů, rozhodla se s perzekucí přestat. Roku 1873 byly tabule zakazující vyznávání křesťanství odklizeny a zatčení křesťané z Urakami propuštěni. Toho samého roku přijalo Japonsko západní gregoriánský kalendář, který počítá čas od narození Ježíše Krista, a signalizovalo tak neoficiální toleranci křesťanství (Dougill 2015: 189-190).

3.5 Osud kakure kirišitan po povolení křesťanství

Po roce 1873, kdy začali být křesťané neoficiálně tolerováni, se postupně odkrývali noví a noví skrytí křesťané. Někteří se nadále skrývali ze strachu z možného pronásledování, přesto bylo brzy objeveno přes 50.000 věřících (Dougill 2015: 190). Tito křesťané však byli podle francouzských misionářů špatnými věřícími, neboť se jejich metody vyznávání lišily od těch uznávaných církví. Již od prvního objevu skrytých křesťanů v roce 1865 se je proto

snažili donutit, aby se vrátili ke katolické církvi a začali křesťanskou víru vyznávat podle ortodoxních pravidel.

Jedním z největších problémů *kakure kirišitan* praktik představoval pohřeb. Misionářům vadilo, že skrytí křesťané pořádali pro své mrtvé buddhistické pohřby, i když před a během nich vykonávali svůj malý křesťanský obřad. Po křesťanech proto požadovali, aby s buddhistickou částí pohřbů okamžitě přestali a vykonávali pohřby čistě křesťanské. Stejně tak se měli zbavit buddhistického či šintoistického oltáře (*bucudan* a *kamidana*) a pamětních destiček *ihai*. Než se proto skrytý křesťan vrátil k církvi, musel *bucudan*, *kamidanu* a *ihai* spálit nebo hodit do moře (Turnbull 1998: 197).

Za problém misionáři také považovali způsob, jakým byly mezi skrytými křesťany uzavřeny sňatky. Jak jsme již vysvětlili, k tomu, aby církev manželství uznala jako právoplatné, musel být přítomen kněz. Takové manželství však uzavřelo jen pár křesťanů, protože kněží bylo po uzavření země málo. Většina manželství byla proto z pohledu církve neplatná. Jak tento problém vyřešit se však Petitjeanovi vymyslet nepodařilo (Harrington 1993: 116).

Ani křest podle francouzských misionářů nebyl vykonáván správně. Přestože díky Tridentskému koncilu mohl křtít v podstatě každý, musel dodržet pravidla křtu, tedy správná slova a polítko křtěného svěcenou či alespoň čistou vodou. Petitjean však studiem *kakure kirišitan* praktik zjistil, že mnoho křtů v souladu s těmito pravidly provedeno nebylo. Někteří skrytí křesťané nepoužívali správná slova, jiní je místo při lití vody pronesli už před nebo až po polítko křtěného a část jich vodu na hlavu křtěného vůbec nelila a místo toho jim na čelo přiložila jen kus papíru namočeného ve vodě. Tento problém se misionáři rozhodli vyřešit tím, že po každém, kdo se vracel k církvi, požadovali, aby byl překřtěn podle ortodoxních praktik (Harrington 1993: 115).

Misionáři také skrytým křesťanům zakázali chodit do buddhistických chrámů či šintoistických svatyní a účastnit se jiných rituálů než těch křesťanských. Zakázali jim také uctívat předky, místních mučedníky a svaté.

Donutit skryté křesťany k návratu k ortodoxním praktikám pro misionáře nebylo vůbec snadné. Zatímco někteří *kakure kirišitan* se připojili zpět ke katolické církvi, mnoho jich tento krok odmítalo učinit. Část *kakure kirišitan* se navíc nadále skrývala a odmítala svou víru vyznávat otevřeně, ať už ze strachu před perzekucí, nebo protože se skrývání stalo

součástí jejich víry. Působení protestantských misionářů, kteří do Japonska začali proudit po příjezdu Matthewa C. Perryho, snahu francouzských katolických misionářů také ztěžovalo. Skrytí křesťané totiž katolictví a protestantství začali stejně jako buddhistické sekty považovat za sekty křesťanství a nezáleželo jim na tom, do které z nich budou patřit (Harrington 1993: 117).

Mezi skrytými křesťany, kteří se odmítli připojit zpět ke katolické církvi, a francouzskými misionáři vzniklo napětí a misionáři tyto odmítavé skryté křesťany začali označovat jako *les séparés*, „odloučené“. Z *kakure kirišitan* se tak stali *hanare kirišitan*, odloučení křesťané (Dougill 2015: 192), kteří byli vyloučeni z církve. Dnes se označují také jako *kjú kirišitan* (původní křesťané) a mnoho jich pro sebe používá jen slovo *kirišitan* nebo *kakure* (Turnbull 1998: 2-3).

Hanare kirišitan měli pro své rozhodnutí zůstat oddělení od církve několik důvodů. Jedním z hlavních důvodů bylo, že připojit se k církvi a napravit své praktiky by znamenalo uznat, že jejich metody nejsou správné a že učení, které si předávali z generace na generaci, je špatné. Znamenalo to také připustit, že předci byli kvůli špatně vykonaným rituálům odsouzeni k věčnému zatracení, což se Japoncům nelíbilo (Dougill 2015: 191-221). Japonci si svých předků vždy velice vážili a u *hanare kirišitan* měly metody jejich předků větší váhu než křesťanská doktrína. Proto se rozhodli nadále vyznávat víru tak, jak to dělali jejich předchůdci.

Přechodem k ortodoxním praktikám by se také *hanare kirišitan* museli vzdát buddhistických a šintoistických částí své víry. Nemohli by si doma nechat *bucudan* či *kamidanu* a pamětní destičky *ihai*, pořádat buddhistické pohřby, ani nadále uctívat *kami*, ať už původem šintoistické nebo křesťanské mučedníky a předky.

Velkou roli také hráli *čókata*, *mizukata*, *odžijaku* a ostatní zvolení představitelé, kteří by přechodem k církvi přišli nejen o svou pozici, ale i osobní hrdost a úctu celé komunity. Přiznali by tím totiž, že rituály vykonávali špatně. Svým odmítavým postojem navíc ovlivňovali ostatní věřící, kteří tak byli nuceni si vybrat mezi svými známými vyvolenými a neznámými duchovními z církve (Turnbull 1998: 2016). Vzájemná soudržnost komunit a věrnost předchozím generacím vedla u většiny skrytých křesťanů k rozhodnutí zůstat oddělení od církve.

Zpočátku hrál také velkou roli strach z pronásledování a obzvláště poslední vlna pronásledování (čtvrté *kuzure*) tento strach podpořila. Navíc i přes neoficiální toleranci

křesťanství docházelo ještě v následujících letech k případům utlačování či špatného zacházení s křesťany (Harrington 1993: 108). Kromě toho se skrývání pro některé kakure kirišitan v průběhu let stalo součástí víry a nechtěli se ho vzdát.

Odmítavost *hanare kirišitan* připojit se k církvi vytvářela rozkol nejen s misionáři, ale také s těmi věřícími, kteří se k církvi připojili. Odloučení křesťané a noví katolíci své postoje a víry viděli jako vzájemně neslučitelné a jedna skupina se od druhé společensky izolovala. Napětí mezi oběma stranami vedlo v některých místech i k přesunu odloučených křesťanů do jiné oblasti, jako tomu bylo například v Zenčó-dani, kde se skupina asi osmdesáti rodin v roce 1884 odstěhovala od svých nově katolických sousedů do Takero a okolních vesnic (Turnbull 1998: 52).

Křesťanství do Japonska na počátku období Meidži přineslo podporu vzdělání, feminismu, charity a pacifismu. Vznikaly nové školy a univerzity, které kromě křesťanské nauky vyučovaly i technologii, vědu a cizí jazyky. Bylo podporováno ženské hnutí, vznikaly nové ženské řády a byly zakládány dívčí křesťanské školy, které vychovávaly vysoce vzdělané a sebevědomé ženy, jež se později staly vzorem pro ostatní ženy a bojovnicemi za rovnoprávnost žen. Díky křesťanství bylo také založeno několik sirotčinců a ústavů (Lee 2010: 138-139). V roce 1880 již v Japonsku existovalo osmdesát kostelů a kaplí, tři semináře a šedesát sedm škol a sirotčinců (Harrington 1993: 110).

Zákonem zaručené svobody vyznání se křesťanům dostalo až 11. února 1889 s vyhlášením ústavy Meidži (大日本帝国憲法, *Dai-Nippon Teikokoku Kenpó*), která ve svém dvacátém osmém článku uvádí:

„Japonští poddaní mají právo svobody náboženského vyznání v mezích, které neohrožují mír a pořádek a nejsou v rozporu s jejich povinnostmi jakožto poddaných.“ (cit. ndl.go.jp)

4 Závěr

Postavení křesťanů v Japonsku se od příchodu prvních misionářů v 16. století výrazně změnilo. Původně vítaní křesťanství misionáři brzy kvůli politickým a náboženským důvodům začali být viděni jako nebezpeční dobyvatelé, kteří narušují feudální systém, útočí na ostatní náboženství a připravují povstání na podporu kolonizace země západními mocnostmi. Misionáři i japonští konvertité byli proto zpočátku mírně a později tvrdě a organizovaně pronásledováni.

Velkou změnou prošla také víra přeživších křesťanů, kteří se před svými pronásledovateli skryli a vyznávali křesťanství jen tajně. Do původně čistě křesťanské víry během této doby ukrývání pronikly prvky buddhismu, šintoismu a lidového náboženství. Po návratu západních misionářů do Japonska došlo mezi skrytými křesťany a misionáři k neshodám ohledně správnosti vykonávání náboženských obřadů a cizími prvky v křesťanské víře skrytých věřících. Na nátlak misionářů se část skrytých křesťanů vrátila k ortodoxním praktikám, část se však rozhodla zůstat skryta a nadále vyznávat svou víru tak, jak je to naučili jejich předci.

Tato práce se zabývala pronásledováním křesťanů v Japonsku a následnými praktikami skrytých křesťanů v období perzekuce. Cílem práce bylo zodpovědět otázky, jak byli křesťané pronásledováni, co k pronásledování vedlo, kdo byli skrytí křesťané a jak svou víru skrývali a nakonec jaké jsou rozdíly mezi vírou skrytých křesťanů a církevním dogmatem.

První část práce zaměřila na analýzu pronásledování křesťanů. V první podkapitole jsme definovali pojem perzekuce a řekli, že k němu dochází nejčastěji ze tří příčin – rasové, náboženské či politické nesnášenlivosti.

Ve druhé podkapitole jsme podrobně analyzovali náboženské, politické i nepřímé důvody, které k protikřesťanským postojům a následnému pronásledování vedly. Hlavními příčinami byl strach z kolonizace země Španělskem a Portugalskem, podryvání stability politického systému a nekompatibilita křesťanství s ostatními náboženstvími v Japonsku. Popsali jsme také, jak přesně pronásledování probíhalo a jaké metody byly perzekutory používány. Ty sahaly od mírných prostředků, například šlapání na obrazy svatých, až po kruté mučení, z nichž nejhorší bylo údajně takzvané mučení v jámě. Kromě fyzické stránky pronásledování jsme se pokusili osvětlit i psychologický aspekt pronásledování, a to jak u pronásledovaných, tak u pronásledujících. Zjistili jsme, že ani jedna strana nebyla v lehké

pozici. Věřící čelili krutému pronásledování, ale nemohli si vzít život a vyhnout se tak mučení, neboť jim to křesťanská víra zakazovala. Pronásledovatelé zase byli pod tlakem svých nařízených, aby křesťany donutili vzdát se víry. Podkapitulu jsme zakončili vylíčením následků, které perzekuce měla. Těch bylo několik, nejvýraznějším však byl úbytek počtu věřících, jejichž počet klesl až pod polovinu.

Třetí podkapitola se zabývala významnými událostmi spojenými s pronásledováním křesťanů v Japonsku – umučením dvaceti šesti věřících v Nagasaki a povstáním v Šimabaře – a vysvětlila jejich význam a vliv na pozdější vývoj pronásledování. Obě události vedly ke zpřísnění a ke změně metod pronásledování křesťanů.

Druhá část práce byla zaměřena na skryté křesťany, takzvané kakure kirišitan. První podkapitola definovala kakure kirišitan jako potomky přeživších křesťanů, kteří se ukryli na odlehlých místech, na ostrovech a v horách, a vyznávali tajně křesťanskou víru.

Ve druhé podkapitole jsme rozebrali metody, které kakure kirišitan používali, aby svou víru udrželi v tajnosti před okolním světem. Upravili například různě své svaté předměty tak, aby nebyly vidět, či je chytře zamaskovali, aby vypadaly jako buddhistické či šintoistické předměty. Své obřady a rituály konali taktéž pod rouškou ostatních náboženství.

Skrývání víry pod zástěrkou buddhismu a šintoismu ale mělo velký vliv na podobu víry skrytých křesťanů, jak jsme ukázali ve třetí podkapitole. Do křesťanství kakure kirišitan pronikly prvky z buddhismu a šintoismu, které ovlivnily praktiky vyznávání víry skrytých křesťanů. Věřící začali mimo jiné uctívat několik bohů a božstev a konat buddhistické pohřby. Vytvořili si také vlastní náboženskou hierarchii, která měla nahradit chybějící kněze, a sepsali vlastní bibli.

Čtvrtá podkapitola popsala návrat katolických misionářů do Japonska a objevení skrytých křesťanů Bernardem Petitjeanem. Zabývala se také Iwakurovým poselstvím a jeho vlivem na změnu postavení křesťanů v Japonsku.

Poslední podkapitola nastínila osud skrytých křesťanů po neoficiálním povolení křesťanství v Japonsku. Popsala přeměnu části skrytých křesťanů na odloučené křesťany, takzvané hanare kirišitan, a jejich důvody pro nepřipojení se k církvi. Za jejich rozhodnutím stála především oddanost předkům, soudržnost komunit a odmítnutí připustit, že jsou jejich praktiky špatné. Nechtěli se také vzdát prvku skrývání, který se pro některé z nich stal

důležitou součástí víry, a buddhistických a šintoistických prvků, které do jejich křesťanství pronikly.

Dnes mají japonští občané právo svobody vyznání garantované ústavou z listopadu 1946. Přesto kakure kirišitan ubývá, především kvůli nezájmu mladých potomků skrytých křesťanů převzít roli svých otců jakožto představených komunity a učit se slova a rituály, které jim nic neříkají. Situaci navíc ztěžuje jejich stěhování do měst za studiem a bohatším životem a odloučení od prostředí, ve kterém je kakure kirišitan víra vyznávána. Problém představuje také časová náročnost obřadů. Přestože po roce 1873 došlo k jejich zjednodušení, vyžadují stále poměrně hodně času a neslučují se proto s hektickým způsobem života dnešní doby. Rozšiřování komunity a zajištění kontinuity předávání víry také brání uzavřenost některých skupin. Dá se předpokládat, že pokud se situace výrazně nezmění, dojde k úplnému vymření skrytých křesťanů.

5 Seznam použité literatury

ANESAKI, Masaharu. *A Concordance to the History of Kirishitan Missions: Catholic missions in Japan in the sixteenth and seventeenth centuries*. Tokyo: Office of the Academy, 1930.

ANESAKI, Masaharu. *Psychological Observations on The Persecution of The Catholics in Japan in Seventeenth Century* [online]. In: *Harvard Journal of Asiatic Studies*. Vol. 1, No. 1 (Apr., 1936), str. 13–27 [cit. 2018-04-20]. Dostupné z: www.jstor.org/stable/2718033.

ANESAKI, Masaharu. *Prosecution of Kirishitans after the Shimabara Insurrection* [online]. In: *Monumenta Nipponica*. Vol. 1, No. 2 (Jul., 1938), str. 293–300 [cit. 2018-04-20]. Dostupné z: www.jstor.org/stable/2382669.

BOXER, C. R. *The Christian century in Japan 1549-1650*. Reprinted. Manchester: Carcanet in association with the Calouste Gulbenkian Foundation, The Discoveries Commission, Lisbon, the Fundação Oriente, Lisbon, 1993. ISBN 1857540352.

CARLETTI, Francesco. *My voyage around the world* [online]. New York: Pantheon Books, 1964 [cit. 2018-04-22]. Dostupné z: <https://archive.org/details/myvoyagearoundwo00carl>.

Český ekumenický překlad [online]. Praha: Česká biblická společnost, c2001 [cit. 2018-04-26]. Dostupné z: <https://www.bibleserver.com>.

Definition of persecution in English by Oxford Dictionaries. *Oxford Dictionaries* [online]. Oxford: Oxford University Press, c2018 [cit. 2018-04-20]. Dostupné z: www.oxforddictionaries.com/definition/english/persecution?q=persecution

DOUGILL, John. *In search of Japan's hidden Christians: a story of suppression, secrecy and survival*. Paperback edition. Rutland, Vermont.: Tuttle Publishing, 2015. ISBN 9784805313565.

EARHART, H. Byron. *Náboženství Japonska: mnoho tradic na jedné svaté cestě*. Praha: Prostor, 1998. Obzor (Prostor). ISBN 80-85190-80-X.

ELISONAS, Jurgis. *Christianity and the daimyo*. In: *The Cambridge History of Japan. Vol. 4: Early Modern Japan*. Cambridge: Cambridge University Press, 2008.

ENDO, Shusaku. *Silence*. London: Picador, 2016. ISBN 9781447299844.

FURUNO, Kijoto. *Kakure kirišitan*. Tókjó: Šibundó, 1966.

HARRINGTON, Ann M. *Japan's hidden Christians*. Chicago: Loyola University Press, c1993. ISBN 0829407413.

Chinese Rites Controversy: Roman Catholicism. Encyclopædia Britannica [online]. Encyclopædia Britannica, 2018 [cit. 2018-04-26]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/event/Chinese-Rites-Controversy>

Japan to ask UNESCO to list remote islands, Christian sites. *The Japan Times* [online]. Tokyo: The Japan Times, 2017 [cit. 2018-04-20]. Dostupné z: <https://www.japantimes.co.jp/news/2017/01/19/national/japan-ask-unesco-list-remote-islands-christian-sites/#.WubSx4guBPZ>

KHAMSI, Roxanne. Psychological torture 'as bad as physical torture'. *New Scientist* [online]. London: New Scientist, 2007 [cit. 2018-04-20]. Dostupné z: <https://www.newscientist.com/article/dn11313-psychological-torture-as-bad-as-physical-torture>

KIKUČI, Eizó & KIKUČI, Šindži. *Kirisuto kjóši*. Tókjó: Kjóbunkan, 2005.

KOGIŠI, Akira. *Kakure judaja kjóto to kakure kirišitan*. Kjóto: Džinbunšóin, 2002.

LAURES, Johannes. *The Catholic Church in Japan: A Short History*. Rutland, Vt.: C. E. Tuttle Co, 1945.

LEE, Samuel. *Rediscovering Japan, Reintroducing Christendom: Two Thousand Years of Christian History in Japan*. Lanham: Hamilton Books, c2010. ISBN 9780761849490.

Martyrs of Nagasaki. *CatholicSaints.Info* [online]. CatholicSaints.Info, 2018 [cit. 2018-04-20]. Dostupné z: <http://catholicsaints.info/martyrs-of-nagasaki/>

MASSARELLA, Derek. *Revisiting Japan's 'Christian Century'* [online]. Tokyo: Casahistoria, 2008 [cit. 2018-04-24]. Dostupné z: casahistoria.com/japanchristaincentury.pdf

Matthew C. Perry: United States naval officer. *Encyclopædia Britannica* [online]. Encyclopædia Britannica, 2018 [cit. 2018-04-25]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/biography/Matthew-C-Perry>

Museum chronicling history of Japan's persecuted Christians opens in Nagasaki. *The Japan Times* [online]. Tokyo: The Japan Times, 2018 [cit. 2018-04-20]. Dostupné z: <https://www.japantimes.co.jp/news/2018/04/07/national/social-issues/museum-chronicling-japans-persecuted-christians-opens-nagasaki/#.WuX2jYguBPY>

Persecution – Meaning in the Cambridge English Dictionary. *Cambridge Dictionary* [online]. Cambridge: Cambridge University Press, 2018 [cit. 2018-04-20]. Dostupné z: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/persecution>

SHIBATA, Chizuo. *The Concept of Life and Death in Christian Martyrdom in Japan* [online]. In: *Missio Apostolica*. Vol. 7, No. 1 (May 1999), str. 11–20 [cit. 2018-04-20]. Dostupné z: <https://www.scribd.com/document/233510888/Shibata-Concept-of-Life-and-Death-in-Christian-Martyrdom-in-Japan>.

The Constitution of the Empire of Japan. *Birth of the Constitution of Japan* [online]. National Diet Library, ©2003-2004 [cit. 2018-04-26]. Dostupné z: <http://www.ndl.go.jp/constitution/e/etc/c02.html>

THELLE, Notto R. *The Christian Encounter with Japanese Buddhism*. In: *Handbook of Christianity in Japan* (Handbook of oriental studies, Section 5-Japan, Vol.10). Cambridge: Cambridge University Press, 2008.

TURNBULL, Stephen R. *The Kakure Kirishitan of Japan: A Study of Their Development, Beliefs and Rituals to the Present Day*. Richmond, Surrey: Japan Library, 1998. ISBN 1873410700.

WHELAN, Christal. *The beginning of heaven and earth: the sacred book of Japan's hidden Christians*. Honolulu: University of Hawai'i Press, c1996. ISBN 0824818245.